Nr 3.

Ankom till Riksdagens kansli den 7 mars 1912 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande bestämmelser rörande det proportionella valsättet.

Närvarande: herrar Bonde, Branting*), Trygger, Hagström, Clason, Bellinder, Hellberg, K. J. Ekman, von Geijer, Kjellén, Wavrinsky, Sehlin*), Jansson i Djursätra, Ericsson, Nilsson, Nyström, Edén, Larsson i Västerås, Magnusson och Larsson i Säby*).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 5, har herr *Petersson* i Lidingö villastad föreslagit, »att Riksdagen ville för sin del besluta,

1:o att §§ 7 och 9 i lagen om val till Riksdagen den 26 maj 1909, sådana dessa lagrum lyda enligt lagen den 4 mars 1910, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 7.

För rösternas sammanräknande — — —

Inom hvarje grupp — — — bestämmas ordning mellan alla eller vissa af de namn å gruppens valsedlar, hvilka — — —

Härvid iakttages i fråga om — — —

1:o Alla nyssberörda namn medtagas vid sammanräkningarna och gäller vid första sammanräkningen hvarje valsedel — — —

2:o Vid hvarje följande sammanräkning — — —

I fråga om partigrupp iakttages — — — —

1:o Upptaga valsedlar — — —.

2:o I den mån, ordningen — — — äga motsvarande tillämpning, dock att därvid å hvarje valsedel allenast så många namn från början räknadt, som motsvara det antal platser, som gruppen enligt de i § 8 omförmälda jämförelsetal äger besätta, anses afse själfva riksdagsmannavalet och medtagas i räkningarna. Varder under valets fortgång någon, som uppförts i rum i ordningen för gruppen, tilldelad plats för annan grupp, och skall till följd häraf ytterligare plats af gruppen besättas, verkställes ny sammanräkning för det antal namn, som motsvarar det ökade platsantalet. Sammanräkning, som sålunda sker, verkar icke rubbning i platsbesättning, som därförut ägt rum.

Vid hvarje sammanräkning — — —.

§ 9.

Där någon, som blifvit — — —

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, hvilka upptaga den afgångnes namn å sådan plats, att namnet jämlikt § 3 eller, där de i § 7 beträffande partigrupp under 2:o meddelade bestämmelser vunnit tillämpning vid namnets uppförande i ordningen, jämlikt dessa bestämmelser gällt för själfva riksdagsmannavalet. Hvarje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas den förut ej valde, hvilkens namn förekommer först å sedeln.

Den som erhållit — — —.

Skulle jämväl sålunda — — — samt

2:o att motsvarande ändringar skola vidtagas dels i §§ 25 och 28 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, dels i §§ 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, dels ock i §§ 6 och 8 i förordningen om landsting den 21 mars 1862, samtliga dessa paragrafer sådana de lyda enligt lagen den 4 mars 1910.»

Vidare har till utskottets behandling hänvisats en inom Andra kammaren af herr *Nilson* i Örebro väckt motion, nr 130, hvari hemställts, »att Riksdagen för sin del måtte besluta

1:o följande ändrade lydelse af §§ 7 och 9 i lag om val till Riksdagen den 26 maj 1909.

7 §.

För rösternas sammanräknande — — — själfva riksdagsmannavalet.

Härvid iakttages i fråga om dylik grupp:

1) Vid hvarje sammanräkning förlägges röstvärdet till det första af sedelns icke placerade namn.

2) Vid hvarje sammanräkning gälle valsedel, hvars första namn icke vunnit placering, som hel röst. Har dess första, men icke dess andra namn placerats, gälle den som half röst. Valsedel, hvars första och andra men icke tredje namn tillhör de placerade, äge en tredjedels röstvärde, och så vidare efter samma grunder.

3) Vid hvarje sammanräkning tillfalle platsen den, som nått högsta röstetalet.

Vid hvarje sammanräkning skola föras anteckningar — — — och så vidare.

9 §.

Där någon — — — först tilldelats honom.

Vid denna nya sammanräkning, som företages i enlighet med i § 7 angifna grunder, skall den afgåendes namn betraktas såsom obefintligt. Den som erhållit högsta rösttalet är vald i den afgångnes ställe.

2:o) att motsvarande ändringar skola vidtagas dels i §§ 25 och 28 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, dels i §§ 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, dels ock i §§ 6 och 9 i förordningen om landsting den 21 mars 1862, samtlige dessa paragrafer sådana de lyda enligt lagen den 4 mars 1910.»

Till stöd för de i motionen nr 5 i Andra kammaren framställda yrkandena har herr *Petersson* i Lidingö villastad anfört följande: II: 5.

»Den metod för proportionella val, som fastslagits genom lagen om val till Riksdagen med flera lagar, torde i stort sedt hafva verkat tillfredsställande. Särskildt måste detta erkännas vara fallet i fråga om fördelningen af platserna olika partier emellan. Bestämmelserna härom — utformade som de äro efter d'Hondts bekanta regel — hafva, såvidt mig är bekant, icke i något fall ledt till resultat, som kunnat anses oegentligt. De erkännas ock allmänt såsom riktiga.

Däremot hafva anmärkningar gjorts emot det sätt, hvarpå enligt gällande valmetod platserna inom de olika partierna understundom varda besatta, och det såväl hvad angår själfva representantplatserna som, och i synnerhet, i fråga om utseende af efterträdare eller suppleant. Angående innebörden af dessa anmärkningar kan jag hänvisa till åtskilliga vid 1911 års riksdag väckta motioner och konstitutionsutskottets

däröfver afgifna utlåtande nr 25. I allmänhet gå de därpå ut, att den ordningsföljd, i hvilken kandidaternas namn uppförts å valsedlarna, icke skulle hafva tillbörligt inflytande å valets utgång.

Grunden till denna uppfattning om ordningsföljdens betydelse är otvifvelaktigt att söka i den vid Riksdagens behandling af valmetoden däri såsom en undantagsbestämmelse för partigrupp införda s. k. rangordningregeln. Denna, som åt namnens ordningsföljd å valsedlarna tillerkänner en afgörande betydelse, synes nämligen hafva tillvunnit sig allmänt erkännande såsom god och riktig — den har till och med slagit så igenom i det allmänna medvetandet, att man synes vara på väg att glömma, att hufvudregeln dock alltid är den s. k. reduktionsregeln och att denna räknar med de å valsedeln uppförda namnen, i den mån de skola vid sammanräkning medtagas, såsom likvärdiga. En icke ringa del af de missräkningar och öfverraskningar, som valresultaten sägas hafva beredt valmännen, är utan tvifvel att tillskrifva ett dylikt förbiseende. Den så många gånger framförda anmärkningen, att de å valsedlarna sist upptagna namnen gå in, under det att de första falla igenom, beror naturligtvis därpå, att valmannen, som lämnar sin valsedel, tänker sig densamma såsom en rangordningslista, som upptager namnen i den ordning, i hvilken han önskar att de skola väljas, under det att en sammanräkning efter reduktionsregeln behandlar dessa namn såsom likvärdiga. Den enda värdesättning af namn, som vid reduktionsregelns tillämpning enligt nu gällande metod är möjlig, är som bekant den, som kan åstadkommas genom användning af det s. k. strecket.

Otvifvelaktigt vore det önskvärdt, om — såsom från flera håll påyrkats — valmetoden kunde så revideras, att den bättre än nu motsvarade den stora allmänhetens uppfattning om ordningsföljden af namnen å valsedlarna såsom en värdesättning mellan kandidaterna inbördes. Och i den mån nämnda uppfattning vinner terräng, växer behofvet af en ändring af vallagens bestämmelser härutinnan.

Att helt genomföra principen om valsedlarna såsom rangordningslistor torde emellertid icke vara möjligt. Den Thielska metoden är ytterst grundad på den förutsättning, att namnen äro likvärdiga, och hvarje försök att gradera röstvärdet efter namnens plats å valsedlarna strandar på de valmanövrer, till hvilka en sådan gradering öppnar möjlighet. Må vara, att dessa valmanövrer kanske ej böra tillmätas så synnerlig betydelse, då frågan är om val, däri stora massor af valmän medverka och där fördelningen af röstetalen därför ej låter sig med erforderlig grad af säkerhet på förhand beräkna — vid val inom trängre

valkorporationer, såsom våra landsting, äro de ett afgörande skäl mot hvarje ordning, som opererar med särskilda platsvärden vid sammanräkningarna.

Emellertid synes det mig som skulle man genom två mindre jämkningar i metoden, sådan den nu föreligger, kunna åt namnens ordningsföljd å valsedlarna bereda ett afsevärdt ökadt inflytande å valresultatet, och jag tillåter mig därför härmed framlägga förslag till dessa jämkningar. Vid de undersökningar, jag varit i tillfälle att göra, har det för mig framstått såsom antagligt, att man med dessa jämkningar kommer ungefärligen så långt, som det öfver hufvud taget är möjligt att komma utan en fullständig omläggning af hela valmetoden. De äro emellertid af den art, att skäliga fordringar blifva genom dem tillgodosedda.

Den första jämkningen skulle bestå däri, att, då inom partigrupp rangordningsregeln ej kan tillämpas och sammanräkningar före kandidatnamnens ordnande alltså skola ske efter reduktionsregeln, *endast så många namn å valsedlarna, från början räknadt, medtagas, som motsvara det antal platser, som gruppen äger besätta.* Med andra ord *ett automatiskt streck* efter det antal namn, som motsvarar gruppens platsantal. Det synes mig som skulle goda skäl finnas för en dylik anordning. Har valmannen genom sin valsedel angifvit, i hvilken ordning han vill att de därå uppförda kandidaterna skola vid valet ifrågakomma, så är det rimligt, att striden står allenast mellan de namn, som hvarje valman i främsta rummet vill ha valda till de platser, som han och hans meningsfränder äga att tillsätta. Det är ock rimligt, att dessa samma valmän få sitt kandidatantal inskränkt till hvad som motsvarar platsantalet, liksom fallet skulle varit vid majoritetsval och nu är, så snart ett parti är så starkt, att det får besätta alla platserna. Platsantalet kan enligt nu gällande metod bestämmas, så snart sammanräkning af rösterna skett för de särskilda namnen inom den fria gruppen och för de olika partigrupperna. Då föreligga de jämförelsetal, efter hvilka platsantalet för hvarje partigrupp är att beräkna. Emellertid kan ju som bekant under valförrättningens fortgång en ökning i detta platsantal inträda därigenom, att en af gruppens i ordningen uppförda kandidater erhåller plats för annan grupp och gruppens jämförelsetal därigenom så ökas, att det berättigar till ytterligare plats. För detta fall erfordras uppenbarligen en särskild bestämmelse, och denna synes lämpligen kunna blifva att, så snart en dylik ökning i platsantalet konstateras, ny sammanräkning verkställes för det antal namn å gruppens valsedlar, som motsvarar det ökade platsantalet. Att en sådan supplerande sammanräkning

icke får verka rubbning i den platstillsättning, som därförut i behörig ordning skett, lärer vara själffallet.

Med den af mig sålunda föreslagna jämkningen skulle vallagens innebörd i fråga om de å valsedeln uppförda namnens giltighet för själfva riksdagsmannavalet — med andra ord hvad vallagen innehåller om »streck» — blifva följande:

a) Regel: Så många namn å valsedeln, från början räknadt, som motsvara det antal riksdagsmän, som skola vid valet utses, gälla för själfva riksdagsmannavalet och medtagas förty vid sammanräkningarna (vallagen § 3).

b) Undantag 1: Skall inom partigrupp reduktionsregeln tillämpas, gälla blott så många namn, från början räknadt, som motsvara det antal riksdagsmän gruppen får utse, för själfva riksdagsmannavalet och endast dessa medtagas förty vid sammanräkningarna (§ 7, partigrupp 2:o enligt nu ifrågasatt lydelse).

c) Undantag 2: Har valmannen själf å valsedeln med ett streck afskilt ett mindre antal namn än som enligt lag (d. v. s. enligt regeln eller undantag 1) gälla för själfva riksdagsmannavalet, respekteras detta, så att endast de ofvan strecket stående namnen medtagas vid sammanräkningarna (vallagen § 3).

Mot den föreslagna anordningen skulle möjligen kunna invändas, att under vissa förhållanden en mindre fraktion inom en partigrupp finge besätta en plats, å hvilken två andra fraktioner såsom mera samhöriga kunde synas äga anspråk. Om ett valsedelsmaterial föreligger så lydande: I 32 A. B. C. D, II 33 B. A. C. D. och III 35 x. y. z. och blott *en* plats får af gruppen besättas, så kommer enligt mitt förslag platsen att intagas af x. Anmärkningen synes mig dock ej böra tillmätas någon större betydelse. Om fraktionerna I och II vilja med fog göra anspråk på att få på grund af samhörighet besätta platsen, så böra de manifestera denna sin samhörighet genom gemensamt namn å sådant rum å valsedlarna, att det faller inom det platsantal, som tillkommer gruppen. Förhållandet är för öfrigt jämförligt med det, då flera olika partigrupper täfla om en plats, och hvarom vallagen i § 8: 2 lämnar en föreskrift, som instämmer med hvad som enligt mitt förslag skulle komma att gälla inom partigrupp.

Den föreslagna anordningen gäller allenast partigrupp. För den fria gruppen är den icke användbar. Denna grupps platsantal är beroende direkt af de särskilda kandidaternas röstetal, och hvarje åtgärd att på ett eller annat sätt göra detta beroende af namnens ordningsföljd å valsedlarna kan inverka på jämförelsetalet. Valsedlarna inom

denna grupp sakna för öfrigt den samhörighet, som utmärkes genom partibeteckningen, och ligger häri otvifvelaktigt ett skäl att ej tillmäta ordningsföljden å valsedlarna inom den gruppen samma betydelse som inom partigrupp. Någon ändring i vallagens bestämmelse rörande den fria gruppen ifrågasättes därför icke.

Den andra jämkningen i valmetoden, som jag ifrågasätter, gäller sammanräkningen för utseende af efterträdare åt afgången riksdagsman eller stadsfullmäktig och af suppleanter för landstingsmän. Härom finnas nu bestämmelser i vallagen §§ 9, 14 och 67, i förordningen om kommunalstyrelse i stad § 28, i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm § 14 samt i förordningen om landsting § 8. Dessa bestämmelser hvila på den otvifvelaktigt riktiga tanke, att en representant, som icke kan fullgöra sitt uppdrag, bör ersättas genom en ställföreträdare, som utses från och genom de valsedlar, på hvilka representantens mandat är grundadt. Endast på detta sätt betryggas, att den grupp eller fraktion inom en grupp, som varit speciellt representerad af den afgångne eller förhindrade, bibehålles vid denna sin representation. Hvad som med fog är att anmärka mot de i ifrågavarande hänseende meddelade bestämmelser är, att vid den supplerande sammanräkningen alla dittills icke valda namn å de ifrågavarande valsedlarna skola medtagas och äro likvärdiga. Det finnes således ingen möjlighet för valmännen att med åsyftad verkan å valsedlarna angifva, i hvilken ordning de vilja att eventuella efterträdare skola gå in. Dekapitering torde därför blifva en ej ovanlig företeelse vid sammanräkningar för efterträdare åt afgången riksdagsman eller stadsfullmäktig, liksom den i lifligt öfverklagadt omfång förekommit vid suppleantvalen för landstingsmän.

Missförhållandet synes mig kunna afhjälpas genom föreskrift, att vid sådan supplerande sammanräkning, hvarom här är fråga, *valsedels röstvärde skall tillgodoräknas allenast det första å valsedeln upptagna, dittills icke valda namnet.* En dylik regel synes mig stå i god öfverensstämmelse med det förut framställda förslaget om det automatiska strecket. Den innebär för öfrigt allenast det, att representant skall hafva den ersättare, som pluraliteten af hans valmän helst vilja ha närmast efter den eller de förut valda. Namnens ordningsföljd å valsedlarna skulle härigenom erhålla ett inflytande vid efterträdarevalen, som till och med vore i viss mån starkare än vid representantvalen. Om den föreslagna regeln anses kunna godtagas, finnes uppenbarligen intet hinder att låta den gälla äfven beträffande den fria gruppen.

Om de nu föreslagna jämkningarna varda genomförda, torde man såsom en verkan däraf kunna påräkna, att valsedlarna därefter städse

skola förses med tillräckligt många namn, så att icke — såsom nu understundom varit fallet — valresultatet behöfver influeras däraf, att namn, som skulle kommit i fråga, saknas. Under nuvarande förhållanden kan det understundom vara lämpligt, kanske till och med nödigt, att för främjande af ett önskadt valresultat begränsa antalet namn å valsedlarna, och detta gäller såväl i fråga om representantval som beträffande ersättareval. Med de föreslagna nya lagbestämmelserna och deras automatiska begränsning af det antal namn, som vid hvarje sammanräkning skall medtagas, finnes i regel ingen vidare anledning för valmannen att minska antalet namn å sin valsedel under det i lag tillåtna; hvad det för honom gäller är att tillse, att de å valsedeln komma i riktig ordning. Sannolikt är äfven, att användningen af det nu medgifna fakultativa strecket kommer att minskas, men då det likväl fortfarande kommer att finnas fall, då detsamma kan behöfva användas, finnes ingen anledning att ifrågasätta ändring i bestämmelserna därom.

Vidare synes det antagligt, att efter jämkningarnas genomförande valuträkningarna icke vidare skola komma att framvisa dessa många små röstöfvervikter och många lottningar, som framhållits såsom för den nuvarande metoden komprometterande. Konkurrens mellan namn å samma valsedlar — och endast om sådan konkurrens kan det i detta sammanhang bli fråga — lärer nämligen icke vidare förekomma vid sammanräkningar för utseende af efterträdare eller suppleant. Vid val af representanter har man visserligen fortfarande att räkna med dylik konkurrens, men i betydligt inskränkt omfattning, och de fall, där lottning behöfver tillgripas, lära säkerligen ej blifva mångtaliga. Jag har därför icke ansett nödigt att i förevarande förslag upptaga någon föreskrift liknande den vid sistlidna riksdag af en motionär ifrågasatta, att vid lika röstetal företrädet mellan kandidaterna skall i vissa fall bestämmas genom kandidatens ordningsrum å valsedeln.

Att de nu föreslagna jämkningarna skulle medföra synnerlig förenkling af och lättnad i de för valresultatens bestämmande erforderliga uträkningarna ligger i öppen dag.

Det är gifvetvis af stort intresse att undersöka, huru de nu ifrågasatta ändringarna i valmetoden skulle hafva verkat, om de tillämpats vid hittills förrättade proportionella val. En ganska god ledning för omdömet härutinnan kan vinnas genom närmare studium af två af fil. lic. Olof Palme utgifna redogörelser för 1910 års landstingsmanna-

val och 1911 års val till Andra kammaren. Jag tillåter mig därför meddela några iakttagelser rörande i dessa arbeten refererade val.

Vid 1911 års val till Andra kammaren hafva de ojämförligt flesta platserna blifvit besatta enligt den så kallade rangordningsregeln. Där reduktionsregeln kommit till användning äro i åtskilliga fall förhållandena sådana, att valets utgång icke skulle influerats af de ändringar, som nu ifrågasättas. De fall åter, där valresultatet skulle blifvit ett annat än nu, torde vara följande:

Kalmar läns norra valkrets. (Se Palme: valen till Andra kammaren år 1911, pag. 44.) Typiskt fall af dekapitering. 4 platser att besätta, däraf 2 tillföllo gruppen »de moderata». Ungefärligen $^4/_5$ af gruppens valsedlar upptogo samma tre kandidatnamn A. C. och I., men de två första A. och C. omkastade så att något mer än hälften af sagda valsedlar lydde på A. C. I. och omkring tredjedelen på C. A. I. Öfverallt på dessa sedlar stod I. i tredje rummet. Hade valsedlarna upptagit namnen i samma ordning, så hade A. och C. med stor röstöfvervikt gått in efter rangordning. Men nu valdes endast A. efter denna norm och som andra namn ingick I., hvars röstöfvervikt åstadkoms genom en del af de öfriga valsedlarna, hvilka skulle saknat betydelse, om rangordningen kunnat tillämpas. Med ett automatiskt streck efter andra namnet hade en dylik utgång icke ifrågakommit; I:s plats på valsedlarna hade satt honom utom räkningen vid själfva valet, men tillförsäkrat honom platsen som förste ersättare.

Jönköpings läns östra valkrets. (Palme ibm. pag. 36.) 4 platser att besätta, däraf gruppen I »valmansföreningen» erhöll 2 platser och gruppen II »de frisinnade» 2 platser. Endast första platsen inom gruppen I tillsattes enligt rangordning, för den andra platsen inom gruppen I och för båda platserna inom gruppen II kom reduktionsregeln till tillämpning. Inom gruppen I besattes andra platsen med kandidaten S., hvilken å hufvudlistan stod som tredje namn efter J., som valdes efter rangordning, och R. Dessa båda, J. och R., funnos äfven upptagna såsom de två första namnen å en annan ganska talrik fraktion af valsedlar, hvilka helt och hållet saknade S. — Äfven inom gruppen II afgjordes andra platsen genom valsedlar, som upptogo den valdes namn längre ned på sedeln än i andra rummet. I båda dessa fall skulle det automatiska strecket efter andra namnet hafva ledt till, att de valsedlar, därå den nu valdes namn upptagits allenast i tredje rummet, icke kunnat gifva honom försteg framför de före honom stående kandidaterna och att alltså en af dem, som hade första eller andra rummet å sedlarna, kommit att gå in.

Kalmar läns södra valkrets. (Palme ibm. pag. 46.) 6 platser, däraf gruppen »de frisinnade» fingo 3. Endast en af deras kandidater gick in efter rang. Om de två andra platserna rådde stark splittring. Resultaten hade med tillämpning af reduktionsregeln och automatiskt streck efter tredje namnet blifvit annat än nu, med säkerhet åtminstone i fråga om det ena namnet.

Värmlands läns östra valkrets. (Palme ibm. pag. 86.) 4 platser, däraf gruppen »sparsamhets-, nykterhets- och reformvänner» fingo 2. Den första besattes efter rangordning, för den andra kom reduktionsregeln till användning. Äfven här skulle ett automatiskt streck efter andra namnet å gruppens valsedlar hafva gifvit utslag till förmån för ett namn, som å hufvudlistan hade plats före den nu valde.

Hälsinglands södra valkrets. (Palme ibm. pag. 106.) »Det frisinnade partiet» fick tillsätta allenast en plats af tre. Om vid sammanräkningen — som skedde efter reduktionsregeln — allenast första namnet å hvarje valsedel medtagits, skulle utgången blifvit en annan än nu, dock blott med en rösts öfvervikt.

Ångermanlands norra valkrets. (Palme ibm. pag. 114.) »Vänstern» ägde att af 3 platser besätta 2. Endast dess första namn valdes efter rangordning. Vid sammanräkning efter reduktionsregeln och med automatiskt streck efter andra namnet skulle andra platsen ha intagits af annan än den som nu valdes.

Ur Palmes »undersökning om den proportionella valmetoden vid 1910 års landstingsmannaval» anmärkas följande val:

Stockholm: Riksdagsmannaval till Första kammaren hösten 1909. (Palme anf. st. pag. 62.) 9 platser att besätta, däraf »moderata gruppen» erhöll 5. Gruppens fyra första platser besattes efter rangordning. En större fraktion af valsedlarna (38 af 56) upptogo 6 namn, däraf i 5:te rummet H. och i 6:te R. De öfriga valsedlarna innehöllo allenast 5 eller 4 namn, några både H. och R., andra saknande ettdera eller båda. Häraf blef följden, att vid sammanräkningen för 5:te platsen R. blef vald och H. föll igenom. Med ett automatiskt streck efter 5:te namnet hade H. gått in som 5:te namn och R. stått som förste ersättare.

Linköping: Landstingsmannaval. (Palme ibm. pag. 66.) 6 platser att besätta, däraf gruppen »de moderata» erhöll 5. Stor enighet om de 4 första namnen, som gingo in efter rangordning. 5:te namnet T. samlade ock en betydande röstsiffra, men ej tillräcklig för plats efter rang. Vid sammanräkningen efter reduktionsregeln blef 6:te kandidaten H. vald med ganska ringa röstöfvervikt. Vid sammanräkning för suppleantvalet kom T. icke ens med, han öfverflyglades med ett fåtal röster

af namn, som stodo längre ned på valsedlarna. Ett automatiskt streck efter 5:te namnet och suppleantval på af mig föreslagen grund skulle utan vidare anvisat T. platsen som 5:te man och H. platsen som förste suppleant.

Västerås: Landstingsmannaval. (Palme ibm. pag. 69.) 6 platser, däraf gruppen »borgerliga samlingslistan» erhöll 3. Det stora flertalet valsedlar upptog ofvan strecket 4 namn med stor enighet om 1:sta, 3:dje och 4:de namnen. Däremot skilde sig meningarna skarpt om andra rummet. Valsedlar till något mer än hälften af gruppens röstetal hade som andra namn U., valsedlar till åtskilligt mindre röstvärde S. Följden blef gifvetvis, att hvarken U. eller S. blef vald utan platserna intogos af kandidaterna i 1:sta, 3:dje och 4:de rummen. Ett automatiskt streck efter 3:dje namnet hade gifvetvis verkat, att den ene af de omstridda kandidaterna gått in.

Grangärde tingslag: Landstingsmannaval. (Palme ibm. pag. 85.) 4 platser, däraf »de frisinnade» för 6,098 röster fingo 2. Första namnet å hufvudtypen af gruppens valsedlar D. kom upp till allenast 2,930 röster d. v. s. en obetydlighet mindre än som erfordrades för första platsen efter rangordning. Vid sammanräkning efter reduktionsregeln blef H. vald som första namn. Denne stod emellertid som första namn å valsedlar värda mer än $^1/_3$ af partiets hela röstetal. Andra sammanräkningen gaf partiets andra plats åt K. med 2,066.5 röster. Denne K. stod som första namn blott å en sedel, värd en röst, men för öfrigt efter D. och Hj. på sedlar värda 1,097 röster, efter D. på sedlar värda 1,728 röster och efter Hj. på sedlar värda 253 röster. På andra sedlar än de nu nämnda förekom icke K:s namn, således äfven här en flagrant dekapitering. Med ett automatiskt streck efter andra namnet hade D. blifvit vald med afsevärd röstöfvervikt. K. hade då icke kommit upp ens till 300 röster.

Falu södra tingslag: Landstingsmannaval. (Palme ibm. pag. 89.) »Landtmännens lista» ägde af sex platser besätta en. Stark splittring om första namnet föranledde, att den i tredje rummet å flertalet valsedlar uppförde G. blef landstingsman för gruppen. En sammanräkning, därvid allenast första namnet å hvarje valsedel tagits med, hade gifvetvis lämnat annat resultat, i detta fall skulle E. gått in.

Exemplen kunde mångfaldigas, men de anförda må vara nog. Öfverallt har jag funnit, att en tillämpning af de nu ifrågasatta ändringarna skulle lämnat resultat, som säkerligen för den stora allmänheten framstått som mera naturligt, mera väntadt än det nu framgångna. Ingenstädes har jag kommit till ett slut, som förefallit stötande eller obilligt.

Hvad angår suppleantplatserna vid landstingsmannavalen, så saknas i Palmes redogörelse de sifferuppgifter, som skulle varit behöfliga för att exakt beräkna, hurudan suppleantbesättningen skulle efter nu föreslagen grund blifvit i de i Palmes bok pag. 151—163 anförda fallen. Det lärer emellertid utan vidare exemplifikation vara uppenbart, att platsbesättningen skulle blifvit en helt annan än nu och under inga omständigheter företett den »rangordning nedifrån», hvarom man i detta hänseende ansett sig kunna tala.

Det säger sig självt, att de nu föreslagna jämkningarna i metoden ingalunda kunna förebygga sådana oegentligheter, som hafva sin grund vare sig i obekantskap med valmetoden eller i illojala valmanövrer. Särskildt gäller detta om den några gånger försökta kuppen att illojalt använda ett annat partis partibeteckning. Skulle den frihet, som den nuvarande valmetoden i detta hänseende lämnar, fortfarande missbrukas, och den politiska moralen icke tillräckligt reagera mot dylika tilltag, så återstår intet annat än att införa den offentliga kandidaturen med officiellt fastställda vallistor. Men med dessa ting har själfva valmetoden litet eller intet att skaffa.»

Till stöd för de i motionen nr 130 i Andra kammaren framställda yrkandena har herr *Nilson* i Örebro anfört följande:

»Genom stadsfullmäktig- och landstingsmannavalen 1910 och riksdagsmannavalen 1911 hafva brister i den i vallagen föreskrifna valmetoden klart trädt i dagen.

I en inom denna kammare väckt motion har herr Petersson i Lidingön framställt några förslag till ändringar i vallagen, afsedda att undanröja dessa brister. Det förefaller emellertid som om den väg, han anvisat, knappast leder till målet — med det automatiska streck han föreslår träffar man icke sakens kärna — man måste fastmer fullständigt öfverge denna reduktionsregel, vid hvilken alla hittillsvarande förslag — äfven motionärens — hakat sig fast med en oförklarlig envishet.

Anmärkningarna rörande hufvudvalen gå, som motionären påpekar, ut på, att den ordningsföljd, i hvilken kandidaterna uppförts på valsedeln, stundom saknat inflytande på valets utgång. Den tanke om ordningens afgörande inflytande, som fått sitt uttryck i rangordningsregeln, har, säges i förenämnda motion, så fullständigt slagit igenom, att man »synes vara på väg att glömma att hufvudregeln dock alltid är den s. k. reduktionsregeln och att denna räknar med de å valsedeln uppförda namnen i den mån de skola vid sammanräkning medtagas

såsom likvärdiga». Denna sats åskådliggör på ett briljant sätt motionärens tankegång. Att den stora mängden af väljare funnit rangordningsregeln naturlig, ja så självklar, att de val, där reduktionsregeln har gifvit omkastade resultat, väckt ett samstämmigt ogillande, har icke, såsom man skulle väntat, gett motionären anledning till att dra följande slutsats: »Det är påtagligt, att denna rangordningsregel, som föreslogs i elfte timmen vid 1907 års riksdag gett odeladt tillfredsställande resultat, men att däremot reduktionsregeln, på hvilken de tidigare förslagen uteslutande voro byggda, varit praktiskt oduglig — för att resultatet skall bli riktigt, måste uppenbarligen den senare fullständigt öfverges». Motionären säger i stället: Väljarna få dock icke glömma att reduktionsregeln är hufvudregel!

Motionären medger emellertid sedermera det önskvärda i en generalisation af rangordningsregeln, men, säger han, »att helt genomföra principen om valsedlarna som rangordningslistor torde emellertid icke vara möjligt. Den Thieleska metoden är ytterst grundad på den förutsättning att namnen äro likvärdiga». Denna sats ger anledning till följande erinringar. Reduktionsregeln, såsom den blifvit utformad i den svenska vallagen, är icke liktydig med Thieles metod. Thiele får visserligen i ett fall, som han utförligt behandlar, *från sina utgångspunkter och med sin metod* ett valresultat, som öfverensstämmer med det som reduktionsregeln lämnar. Men att endast därför beteckna Thiele som fader till vår reduktionsregel, det är en lika missvisande terminologi, som att identifiera en strejk med en lockout — därför att båda resultera i att arbetet afstannar. För öfrigt så begränsar Thiele ingalunda sin problemställning till det fall, då namnen äro likvärdiga. (Jfr Thieles afhandling »Om Flerfoldsvalg» i Overs. over D. K. Danske Vidensk. Selsk. Forh. 1895 sid. 416.)

Motionären har ytterligare en invändning att göra. »Hvarje försök att gradera röstvärdet efter namnens plats å valsedlarna strandar på de valmanövrer, till hvilka en sådan gradering öppnar möjlighet». Uttalandet styrkes icke genom något exempel, och de erfarenheter man har af rangordningsregeln — som dock är *en* form för en dylik gradering af röstvärdet — ge ju knappast något stöd åt påståendet.

Detta om motionärens utgångspunkter. Han medger, att anledningen till de missvisande resultaten är dualismen i vår valmetod, men han tror optimistiskt på möjligheten af en lösning utan att häfva den. Hvad innebär denna dubbelregel för väljaren? Uppenbarligen det, att han endast under *en* förutsättning kan ge sin lista den form, att den tolkar hans mening: att han på förhand känner valresultatet.

Han måste nämligen alltid — och där ligger metodens olösbara motsättning — *när han upprättar sin lista antingen taga hypotesen om ordningens afgörande inflytande eller också den motsatta, om namnens likvärdighet, som utgångspunkt men aldrig båda.* Hvarje valmetod, som icke är den logiska utformningen af den *ena* af dessa grundtankar, är dömd till undergång. Och någon tvekan kan ju knappast råda om hvilken af de två hypoteserna, som bör bli grundval för en omredigering af vallagen.

Om således icke motionären genom sitt ändringsförslag rubbat själfva grunden för felaktigheterna, så är det ju likväl möjligt, säger man sig, att de efter en förändring i den riktning, han föreslagit, komma att bli sällsyntare, ja så sällsynta, att metoden, praktiskt sedt, kommer att verka fullt tillfredsställande. För att bedöma denna invändnings halt är det nödvändigt att granska karaktären af de omkastningar, som valen uppvisat och det »automatiska streckets» förmåga att korrigera dem.

De omkastningar, som ägt rum, tillhöra — mer eller mindre markant — två typer.

Första fallet. Ett parti gör sig räkning på ett visst antal platser men har en vallista, som upptager ett större antal namn än man äger förhoppning om att få valda. En numerärt relativt obetydlig grupp är emellertid missnöjd med att deras specielle kandidat på hufvudlistan fått en sådan placering, att hans val efter rangordningsregeln är uteslutet; den går därför fram med en lista, på hvilken alla eller några af den officiella listans föregående namn saknas. Under samma partibeteckning förekommer ett stort antal listor, som icke innehålla någonderas af de så tvistande kandidaternas namn. Valsedelmaterialet har då schematiskt följande form:

1) Den officiella listan A, B, C, D, E, F,
af hvilka partiet hoppas att placera A och B.

2) listor utan B, C men däremot med D, men utan tillräcklig röststyrka för att vara berättigad till representation.

3) listor fullkomligt afvikande från den officiella listan, eller också opinionsyttringar för E och F af samma karaktär som listan 2 men svagare. D blir vald i stället för B. Till denna typ höra valen i Kalmar läns södra och i Jönköpings östra.

Andra fallet. Ingen tvekan om hvilka som skola placeras, men rivalitet råder om ordningen på listan. Ett af dess fyllnadsnamn framföres som specialkandidat på en variant med obetydlig röststyrka. Schematiskt ser det ut så här:

1) (stor variant) A, B, C, D.

2) (variant något svagare än 1) B, A, C, D.
3) (liten variant) C.
C undantränger B.

På val af denna natur ge Andrakammarvalet i Kalmar läns norra valkrets och Förstakammarvalet i Västerbottens läns landsting exempel.

I hvad mån påverkar då detta automatiska streck valresultatet i de båda fallen? För att diskutera ett konkret exempel låt oss ta t. ex. valet i Kalmar läns södra. Där förekommo enligt fil. lic. Palme följande större listvarianter inom lib.-soc.-gruppen.

H. *Lib.-soc.*	I. *Lib.-soc.*	K. *Lib.-soc.*	L. *Lib.-soc.*
Olsson	Magnusson	Medin	Erlandsson
Petersson	Rehnberg	Åckerström	312 r.
Svänsson, E.	Kämpe	Runefors	
Runefors	Lindkvist	637 r.	
Erlandsson	Rydén		
Medin	Engstrand		
Johannesson	Fransén		
Stéenhoff	Arvidsson		
2,414 r.	1,540 r.		

M. *Lib.-soc.*	N. *Lib.-soc.*	O. *Lib.-soc.*	P. *Lib.-soc.*
Olsson	Åckerström	Medin	Olsson
Petersson	104 r.	Runefors	Åckerström
Svänsson, E.		Stéenhoff	Runefors
Runefors		Åckerström	Lindmark
Erlandsson		81 r.	Andersson, A. Th.
Johannesson			Andersson, G. T.
Stéenhoff			77 r.
172 r.			

R. *Lib.-soc.*	S. *Lib.-soc.*	T. *Lib.-soc.*	U. *Lib.-soc.*
Olsson	Olsson	Medin	Svänsson
Petersson	Petersson	67 r.	48 r.
Runefors	Svänsson, E.		
Erlandsson	Runefors		
Johannesson	Johannesson		
Stéenhoff	Stéenhoff		
76 r.	73 r.		

V. *Lib.-soc.*

Olsson
Svänsson, E.
Runefors
Erlandsson

Johannesson
Stéenhoff
31 r.

X. *Lib.-soc.*

Erlandsson
Medin
31 r.

Y. *Lib.-soc.*

Olsson
27 r.

Z. *Lib.-soc.*

Olsson
Petersson
Svänsson, E.
Erlandsson

Johannesson
Stéenhoff
24 r.

Å. *Lib.-soc.*

Olsson
Petersson
Runefors
Erlandsson
Medin

Johannesson
Stéenhoff
23 r.

Ä. *Lib.-soc.*

Olsson
Petersson
Erlandsson
21 r.

Med det automatiska strecket skulle således, om man tar hänsyn endast till de röstsedlar, som Palme publicerar, ingalunda Petersson blifvit vald, utan Svänsson med den imponerande öfvervikten af 3 $^1/_2$ röst. Och Magnusson, som segrade öfver Rehnberg med 4.17 rösts öfvervikt skulle äfven med tillämpning af ett automatiskt streck suttit lika osäker. Det automatiska strecket verkar ej mer till förmån för Magnusson än för Kämpe eller Rehnberg. Hur litet detta streck ger inser man, om man tänker sig en höjning af socialdemokraternas styrka därhän, att gruppen i sin helhet erhåller 4 platser, af hvilka socialdemokraterna två. I detta fall skulle herrar Runefors och Olsson blifvit valda! Det liberala listmaterialet är i båda fallen identiskt, men allt efter styrkan på den socialdemokratiska listan I blir antingen Olsson och Svänsson eller också Runefors och Olsson fortunas gunstlingar. Det är möjligt att förstå en åskådning, som anser att listan K är så pass stark, att en placering af Runefors framför Petersson icke är alltför orättvis. Men att den svaga varianten U skall bestämma resultatet — såsom vid användningen af automatiskt streck på detta val — det är en påtaglig oegentlighet.

Detta exempel ger ju en slående bild af godtyckligheten i utslaget hos detta automatiska streck. Att detta icke är någon tillfällighet utan tvärtom en nödvändig konsekvens af metoden framgår af följande allmännare exempel.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
A			G		G
B			H	H	
C	C		I	I	I
D	D	D	K	K	K
E	E	E			
F	F	F			
2600	50	10	2000	2	1

Jag föreställer mig att I, II, III äro liberala listor, IV, V, VI socialdemokratiska. Partibeteckningen är gemensam. Fyra platser skola tillsättas. Hvad blir nu resultatet med tillämpning af motionärens metod?

Först placeras A efter rangordningsregeln. Sedan efter reduktionsregeln antingen I eller K (lottning) låt vara I; därefter D, slutligen K. Säkerligen vill ingen förneka att det riktiga resultatet här är A, G, B, H. I detta fall har metoden dock förhindrat valet af E och F.

Men hur förklara, att det automatiska strecket i några fall, som motionären användt för att exemplifiera sin metod, dock korrigerat valresultaten?

Det beror därpå, att i dessa fall representantantalet är så ringa, att endast hufvudlistan kan göra sig gällande. Så fort detta antal blir så stort, att äfven mindre grupper nå representation, är hjälpmedlet värdelöst. För att ta ett exempel.

I.	II.	III.	IV.	
A	D	C	F	
B	F			
C	G			listor utan dessa namn
300	120	10	5	2

Antag att partiet får besätta 2 platser.

Valutgången blir A, B. (Med nuvarande metod A, C.)

Antag att partiet får besätta 3 platser.

Valutgången blir A, C, F, och hvarför? Jo, därför att förefintlig-

heten af gruppen II i detta fall flyttar det automatiska strecket ner under C på listan I och beröfvar B hans skydd mot intrång från C.

Den stora begränsningen af antalet representanter ger därför förklaringen till att metoden, när det gäller det moderata partiet i Jönköpings östra, det moderata i Kalmar norra, det liberala i Hälsinglands södra och Ångermanlands norra valkrets, lämnar ett riktigt resultat. Att den inte gör det i Kalmar läns södra, om man begränsar sig till de af Palme anförda sedlarna, har jag nyss visat, och om de icke angifna strösedlarna åstadkomma en omkastning af valresultatet, bevisar detta uppenbarligen ingenting, ty en tillfredsställande valmetod borde gifvetvis ge ett otvetydigt utslag till förmån för hufvudlistans andra namn. Inom den lib.-soc. gruppen i Jönköpings östra skulle visserligen kapten Liljedahl ha fått afstå sin plats, men icke åt den liberala listans andra namn Carlström utan åt socialdemokraterna, som i så fall skulle fått sin andra man, Blomqvist, placerad med förbigående af deras första namn, Lundberg. I Värmlands östra skulle också, som motionären påpekar, en omkastning ha ägt rum, men där har, som i ett annat sammanhang kommer att påpekas, den nuvarande metoden gett det enligt min mening riktigare resultatet.

För att sammanfatta resultatet af denna granskning:

Den af motionären föreslagna förändringen kommer säkerligen att i en del af de fall, där ett fåtal platser skola fördelas inom ett relativt homogent parti medföra fördelar, men den förlorar betydelse i samma mån som detta antal ökas och ger olika skiftningar inom partiet tillfälle till representation.

Denna kritik har, hoppas jag, klarlagt, att revisionen af vallagen måste sträcka sig längre än till införande af ett automatiskt streck. Vid denna revision stå vi i en betydligt gynnsammare ställning än våra föregångare: mot deras obevisade *antaganden* om valmanskårens psykologi är det numera möjligt att med det statistiska material, som står oss till buds, draga tämligen *exakta slutsatser* på detta område. Iakttagelserna löpa samman i en punkt — valmännen tillmäta *ordningen* mellan sina kandidater en afgörande roll. Detta är ju i viss mån ägnadt att förvåna, tycker man, ty vid majoritetsvalen har man ju icke spårat några sådana tendenser. Men det är just en af olikheterna mellan majoritetsvalen och de proportionella valen, att de senare nödvändigt tvinga fram ordningstanken. Vid majoritetsvalen får jag, när det gäller val af flera personer, i regel antingen listan i sin helhet eller också ingen af mina kandidater vald — att bestämma ordningen dem emellan är således en fullkomligt omotiverad åtgärd. Helt annor-

lunda är situationen vid proportionsvalen, jag saknar bestämdt kännedom om antalet af de kandidater jag kan få placerade — det tvingar mig med nödvändighet att gradera mitt intresse för de olika kandidaternas val. Hvad är då naturligare än att man sätter den kandidat först, som man helst önskar få vald?

Jag har nyss påpekat, att vår valmetod hvilar på två konträra hypoteser. Rangordningsregeln är den matematiska utformningen — dock endast i ett specialfall — af en princip, som skulle kunna formuleras så: Innan ett af listans föregående namn placerats, är för valmannen hvarje efterföljande obefintligt. Reduktionsregeln åter utgår från hypotesen om valmannens fullkomligt likartade intresse för alla listans namn. Efter de val som förrättats hittills kan man icke tveka om problemställningen för en revision af vallagen: är det möjligt att ge denna hypotes om ordningens afgörande betydelse en *praktiskt användbar* utformning i de fall, där nu reduktionsregeln vinner tillämpning?

För att härom vinna ett tillförlitligare svar än hvad jag själf kan afgifva, har jag anmodat en för saken intresserad sakkunnig person att yttra sig. Han skulle därvid beakta verkningarna af det ifrågasatta »automatiska strecket». Det svar, jag erhållit, lyder:

»Ett svar på denna fråga kräfver en analys af det nuvarande tillvägagångssättet. Hvad är det som karakteriserar denna reduktionsregel? Den innehåller uppenbarligen två väsentliga moment: 1) en reduktion af listans tyngd i förhållande till antalet placerade namn, 2) hypotesen om namnens likvärdighet. Det första är ingenting annat än den ryktbara d'Hondtska regeln i en något annan formulering. Om denna d'Hondtska regel råder ju icke mer än en mening — mot de resultat den gifvit ha inga invändningar gjorts. Den andra egenskapen är tydligen reduktionsregelns onda genius, men påtagligen ingen konsekvens af den första. Ingenting hindrar således att man ersätter denna hypotes med den motsatta. Under sådana förhållanden får man följande formulering för sättet att bestämma kandidaterna inom ett parti (i alla fall där nu rangordningsregeln tillämpas blir resultatet identiskt): Vid hvarje sammanräkning tages hänsyn endast till det främsta af listans icke placerade namn (alla följande betraktas såsom obefintliga).

1) Vid första sammanräkningen gäller hvarje valsedel såsom hel röst. Det namn, som når högsta rösttalet, blir det första i ordningen.

2) Vid hvarje följande sammanräkning gäller valsedel, som icke fått sitt första namn placeradt som hel röst. Valsedel, hvars första men icke andra namn vunnit placering, gäller som half röst. I allmänhet är röstvärdet för valsedel hvars *n första namn* fått rum i ordningen lika med $\frac{1}{n+1}$.

3) Vid hvarje sammanräkning kommer det namn närmast i ordningen, som når högsta röstetalet.

Tillåt mig exemplifiera denna räkneregel på valet i Kalmar läns södra (jag tar hänsyn endast till de fem största listorna):

Total röststyrka 6175

I) 2414	II) 1540	III) 637	IV) 312	V) 172
Olsson	Magnusson	Medin	Erlandsson	Olsson
Petersson	Rehnberg	Åckerström		Petersson
Svänsson	Kämpe	Runefors		Svänsson
Runefors	Lindkvist			Runefors
Erlandsson	Rydén			Erlandsson
Medin	Engstrand			

Vid första sammanräkningen (hänsyn tages endast till listornas första namn) erhålles följande röstetal:

Olsson	2414+172
Magnusson	1540
Medin	637
Erlandsson	312.

Olsson blir partiets första man.

Det fullständiga schemat ser ut så här:

Sammanräkning	Olsson	Petersson	Svänsson	Runefors	Erlandsson	Medin	Magnusson	Rehnberg	Åckerström
1	2414+172	—	—	—	312	637	1540	—	—
2	—	$\frac{2414}{2}+\frac{172}{2}$	—	—	312	637	1540	—	—
	—	$\frac{2414}{2}+\frac{172}{2}$	—	—	312	637	—	$\frac{1540}{2}$	—
4	—	—	$\frac{2414}{3}+\frac{172}{3}$	—	312	637	—	$\frac{1540}{2}$	—

De fyra första namnen äro således: Olsson, Magnusson, Petersson, Svänsson. Det erbjuder ingen svårighet att fullfölja räkningen, som är fullkomligt enhetlig. Det är gifvet, att vid en dylik sammanräkning ett fall kan inträffa, som vid första ögonkastet förefaller egendomligt, men som endast är en naturlig konsekvens af hypotesen om listans likvärdighet med dess första icke placerade namn. Listmaterialet är af följande form:

			Sammanräkning	A	B	C	D	E
I) A	II) C	1		48	—	30	—	—
B	E	2			$\frac{48}{2}$	30	—	—
C		3			$\frac{48}{2}$			15
D		4					$\frac{48}{4}$	15
48	30							

De fyra första namnen äro således A, C, B, E. Exemplet företer den egendomligheten, att när B placerats, så blir antalet *från början* placerade namn på I) icke endast två utan till och med tre och listans rösttal reduceras icke till $\frac{48}{3}$ utan $\frac{48}{4}$. Detta är ju också helt naturligt och endast en motsvarighet till de nuvarande bestämmelserna om gemensamma kandidater. I samma ögonblick som C på listan I) kommer att tillhöra namnföljden uppifrån, så bör också denna lista bära en del af den belastning som förut odeladt tyngt II).

Jag har förut berört det automatiska streckets förmåga att korrigera omkastningarna vid årets riksdagsmannaval. En sammanställning af valresultatet under förutsättning att man använder den nuvarande (I), herr Petersson i Lidingö (II), eller den af mig föreslagna metoden (III) på dessa erbjuder åtskilligt af intresse. (Jag hänvisar till fil. lic. Palmes redogörelse):

			Valda:		
	Hufvudlista:	Spränglistor:	I	II	III
Jönköpings östra, moderata.	Jonsson, Rudin, Sjöberg.	Sjöberg.	Jonsson, Sjöberg.	Jonsson, Rudin.	Jonsson, Rudin.
Jönköpings östra, lib.-soc.	a) Johansson, Carlström, Liljedahl.	b) Lundberg, Blomqvist, Moberg, Söderqvist.	Johansson, Liljedahl.	Johansson, Blomqvist.	Johansson, Lundberg.
Kalmar norra, mod.	a) Andersson, Carlsson, Isaksson.	b) Carlsson, Andersson, Isaksson. c) Isaksson.	Andersson, Isaksson.	Andersson, Carlsson.	Andersson, Carlsson.
Kalmar södra, lib.-soc.	a) Olsson, Petersson, Svänsson, Runefors.	b) Magnusson, Rehnberg, Kämpe. c) Medin, Åckerström, Runefors.	Olsson, Runefors, Magnusson.	Olsson, Magnusson, Svänsson.	Olsson, Magnusson, Petersson.
Häsinge södra, lib.			Jonsson.	Johansson.	Johansson.
Ångermanlands norra, lib.	a) Lundgren, Lindgren, Molin.	b) Molin.	Lundgren, Molin.	Lundgren, Lindgren.	Lundgren, Lindgren.

Valet i Värmlands läns östra valkrets förtjänar ett särskildt omnämnande. Inom den liberala gruppen förekommo följande sedeltyper med en styrka af öfver 100 röster:

I) 2497	II) 953	III) 752	IV) 336	V) 164
Schotte, Jansson, G., Jansson, C. P., Larsson.	Schotte, Jansson, C. P.	Jansson, C. P., Schotte.	Jansson, C. P.	Jansson, G.

VI) 110
Schotte,
Jansson, G.

Här står visserligen Jansson i Krakerud som andra namn på 2,507 röster, d. v. s. med ett reduceradt röstvärde af 1,253 $^1/_2$ röster, under det att de motsvarande siffrorna för Jansson i Edsbäcken äro 953 och 476 $^1/_2$. Men det är påfallande att listorna III) och IV) med sina nära 1,100 röster på Jansson i Edsbäcken till första plats, äfven om man tar hänsyn till listan V, mer än väl utjämnar denna öfvervikt. Här är således påtagligen ett riktigt utslag om Jansson i Edsbäcken får mandatet. Med hr Petterssons automatiska streck blir emellertid Jansson i Krakerud vald, och hvarför? Jo, denna metod tillmäter icke den omständigheten att III) satt Jansson i Edsbäcken först någon betydelse, men beröfvar honom å andra sidan stödet af listan I), därför att han där står på tredje plats.

Låt oss anta att de båda Janssönerna en gång i tiden varit föremål för samma gamla skolrektors nit!

Om denne hade lagt samma synvinkel på deras kunskaper som det automatiska strecket på deras rätt till mandatet, skulle han sagt: 'Ja, Carl Petter, du är visserligen rätt stor öfverdängare i naturläran och där kan Gustaf inte mycket, i tyska och engelska är ni medelmåttor båda två, i latinet är det nog som det kan med Gustafs kunskaper, men där är du i alla händelser under isen, så jag tror nog jag kan låta Gustaf flytta upp, men du får allt sitta kvar'. 'Ja, men', invänder Carl Petter blygt, 'efter som jag har högt betyg i matematik och fysik så blir ju min betygssumma i alla fall större?' 'Hvad säger du, pojke', utbrister den gamle pedagogen, 'den som har underbetyg i latin, skolans hufvudämne, kan naturligtvis inte få mer än B i matematik heller!'

Jag har icke berört de exempel som hr Petersson hämtat ur fil. lic. O. Palmes undersökningar om landstingsmannavalen. Jag skall för att öka materialet för denna diskussion sammanställa valet i 10 af de 22 valkretsar, som hr Palme utförligt behandlar, och jämföra resultatet vid de olika metodernas användning. Dessa exempel ge icke hr Peterssons metod de stöd, han påstår. Efter en genomräkning af dessa val måste man verkligen med förvåning ta del af motionärens sätt att utnyttja detta material som bevismedel, och man står undrande inför den djärfhet, med hvilken han slungar fram satsen: »Öfverallt har jag funnit, att en tillämpning af de nu ifrågasatta ändringarna skulle lämnat resultat, som säkerligen för den stora allmänheten framstått som mera naturligt, mera väntadt än det nu framgångna. Ingenstädes har jag kommit till ett slut som förefallit stötande eller obilligt». Jag betecknar som nyss med I, II, III respektive den nuvarande, hr Peterssons och den af mig föreslagna metoden.

Exempel 1. Valet af ledamöter till Första kammaren i Stockholms stadsfullmäktige hösten 1909.

Det moderata partiet får besätta 5 platser. De 56 rösterna äro fördelade på följande sätt.

1) 38 röst.	II) 8 röst.	III) 5 röst.	IV) 3 röst.	V) 1 röst.	VI) 1 röst.
Afzelius,	Afzelius,	Afzelius,	Afzelius,	Afzelius,	Afzelius.
Wallenberg,	Wallenberg,	Wallenberg,	Wallenberg,	Wallenberg,	Wallenberg.
Almgren,	Almgren,	Almgren,	Almgren,	Almgren,	Almgren.
Fränckel,	Hernlund,	Fränckel,	v. Rosen.	Fränckel.	Fränckel.
Hernlund,	v. Rosen.	v. Rosen.			Hernlund.
v. Rosen.					

Resultat med I. Afzelius, Wallenberg, Almgren, Fränckel, *v. Rosen.*
» » II. » » » » *Hernlund.*
» » III. » » » » *Hernlund.*

Exempel 2. Landstingsval i Linköping. Högern besätter fem platser af sex.

1) *Hufvudlista.*	2) *Spränglista.*	3) Strölistor på hvilka Heyman förekommer i större utsträckning än Tollin.
Beckman,	Beckman,	
Thorngren,	Tollin,	
Petersson,	Heyman,	
Uggla,	———	
Tollin,	Hagström.	
Heyman,		
Hagström,		
Ohlsson		
etc.		

Valda: I. Beckman, Thorngren, Petersson, Uggla (rangordning).
Heyman (reduktion).
II. I stället för Heyman *Tollin.*
III. » » » » *Tollin.*

Exempel 3. Västerås stad. Det moderata partiet har tre platser att fördela.

1) 8,934 röster.	2) 6,774 röster.
Karlsson,	Karlsson,
Uggla,	Schenström,
Björklund,	Björklund,
Lundgren.	Lundgren.

Valda med I. Karlsson (rangordning), Björklund, Lundgren (reduktion).
Valda med II. Karlsson, Uggla, Björklund.
Valda med III. Karlsson, Uggla, Schenström.

Detta fall är synnerligen belysande, med dessa tämligen jämnstarka grupper är ju fördelningen af platserna enligt III påtagligen synnerligen rättvis. Herr Petersson, som citerar detta exempel, är nöjd med att lyckas åstadkomma att åtminstone det ena af de båda namnen på andra plats går in. Men det är ju dock endast en halfmesyr!

Exempel 4. Timrå sockens samt Indals och Ljustorps tingslags valkrets. Lib.-soc. gruppen får besätta 3 platser. Hela platsantalet 5.

1) 3,680 röster.	2) 1,953 röster.	3) 2 röster.	4) Strösedlar med namn från listan 1).
Nilsson,	Byström,	Persson.	
Åslin,	Hedlund,		
Karlsson,	Wahlström,		
Granström,	Hedkvist,		
Söderberg.	Persson.		
(Ytterligare 5 namn.)			

Valda I. Nilsson (rangordning), *Persson* (tack vare 3). *Söderberg* (tack vare 4).
Valda II. Nilsson, endera af Byström, Hedlund, Wahlström (lottning) och *Karlsson.*
Valda III. Nilsson, *Byström, Åslin.*
Detta exempel hoppar herr Petersson öfver.

Exempel 5. Landstingsmannaval, Alingsås, Ulricehamn, Åmål.
Fyra platser, af hvilka högern får tre.

1) 4,671 röster.	2) 2,433 röster.	3) 2,654 röster.	4) Strölistor med Eklundh i större utsträckning än Zimdahl.
Zimdahl,	Eklundh,	Petersson,	
Eklundh,	Zimdahl.	Köhlin.	
Bohlin.			

Valda I. (Alla efter reduktion). Eklundh, Zimdahl, Petersson (efter lottning med Köhlin, en enda lista med Köhlin utan Petersson hade tillförsäkrat den förre platsen).
Valda II. Fullkomligt identiskt med I.
Valda III. Zimdahl, Eklundh, Petersson.
Detta exempel liksom det närmast föregående kan ju tjäna som åskådningsmaterial till herr Peterssons uppfattning om obehöfligheten af en förändring i bestämmelsen om lottning vid lika röstetal efter införandet af det automatiska strecket.

Exempel 6. Norrtälje, Vaxholm, Sigtuna, tre platser af hvilka den lib.-soc. gruppen får två.

1) 1,693 röster,	2) 882 röster,	3) 443 röster,	4) 719 röster,	5) 275 röster,
Löfgren,	Nilsson,	Nilsson,	Gustafsson,	Lindström,
Lindström,		Lindström,	Vigren,	Elfström,
Elfström,				Gustafsson,
Gustafsson,				
Lundgren,				
Vigren.				

Valda I. *Lindström,* Nilsson (båda efter reduktion).
Valda II. Fullkomligt likartadt.
Valda III. *Löfgren,* Nilsson.
Detta exempel är likaledes förbigånget.

Exempel 7. Grangärde tingslag. Af 4 platser tillföllo 2 de frisinnade.

1) 308 röst.	2) 752 röst.	3) 253 röst.	4) 541 röst.	5) 1,696 röst.	6) 2,345 röst.
Danielsson,	Danielsson,	Hjelm,	Hjelm,	Danielsson,	Hedberg,
Hjelm,	Hjelm,	Karlsson,	———	Hedberg,	Olausson,
Karlsson,	Karlsson,	———	Hedberg,	Karlsson,	———
Hedberg,	———	Hedberg,	Falk,	Falk,	Karlsson.
Falk,	Hedberg,	Falk,	Olausson.	Olausson.	
Olausson.	Falk,	Olausson.			
	Olausson.				

Valda I. (Båda efter reduktion): Hedberg, *Karlsson.*
Valda II. Hedberg, Danielsson.
Valda III. Danielsson, Hedberg.

Här sammanfaller således valresultatet II med III, så när som på ordningen mellan namnen. Hade emellertid partiet endast fått besätta en plats, så skulle inte, som man skulle kunna tro, med användning af II Hedberg ha blifvit den lycklige utan Danielsson. Detta exempel erbjuder nämligen den egendomligheten att om partiet får besätta respektive 1, 2 och 3 platser så blir med användning af metoden II valda: respektive 1) Danielsson, 2) Hedberg, Danielsson, 3) Hedberg, Carlsson, Danielsson. Ett oblidt öde har dömt Danielsson till att alltid vara den yttersta bland de valda.

Exempel 8. Falu domsagas södra tingslags valkrets, högern får af 6 platser besätta en. Det automatiska strecket kommer i detta fall att afskära alla namn med undantag af det öfversta, med andra ord, metoderna II och III sammanfalla och ge då nödvändigt samma resultat.

Exempel 9. Mora, Orsa och Älfdals tingslag 6 platser, af hvilka liberala partiet besätter 4.

1)	2)
Wikman,	Andersson,
Ersson,	Tysk,
Isacsson,	Hedlund,
Beus,	Brask,
Ohlsén,	Persson,
Linell.	Mattson.

Af dessa båda listor — den första samlade cirka 6,600, den andra cirka 3,800 röster — hade den första i stor utsträckning varit föremål för strykningar, som riktat sig mot endera af de båda första namnen, hvarför rangordningsregeln icke kunde tillämpas.

Valda I. Beus, Brask, Linell, Ohlsén.
Valda II. Beus, Brask, Isacsson, Hedlund (sannolikt).
Valda III. Wikman, Andersson, Ersson, antingen Isacsson eller Tysk.

Detta exempel visar ju hur värdelöst det automatiska strecket är som hjälpmedel, då det är ett icke alltför litet antal platser som skall fördelas inom ett parti, och då detta icke utgör en homogen styrka.

Dessa exempel äro på intet sätt utvalda utan de öfverensstämma med motsvarande exempel hos Palme. Det är påtagligen öfverflödigt att genomgå alla de återstående exemplen (inalles äro 22 st. fall skildrade) men det må vara mig tillåtet att med några ord beröra det sista, hämtadt från eder egen valkrets.

Under partibeteckningen de frisinnade, som eröfrade 7 platser, förekommo följande hufvudlistor.

1) c. 15,000 röster,	2) c. 10,000 röster,	3) 5,836 röster,	4) Strösedlar liknande 1) och 2).
Hahn,	Schneider,	Ahlstrand,	
Nilson,	Lundmark,	Wiklund,	
Vindahl,	Malmrot,	Lundberg,	
	Lindgren,		
Holmberg,	Hjelmqvist,	Axner,	
Karlsson,	Eriksson,	Lindqvist,	
Funcke,	Söderlindh.	Gustafsson.	
Lundberg.			

Alla valdes efter reduktionsregeln.

Valda blefvo: Nilson, Malmrot, Hahn, Wiklund (efter lottning med Ahlstrand och Lundberg), Lundmark, Vindahl och *Schneider*. Gruppen 1) hade underskattat sin styrka och satt sitt streck — som afsåg att hindra dekapitering — för högt upp; hade detta i stället satts efter *Holmberg* hade denne blifvit vald i stället för Schneider. Det är således på detta felplacerade streck hr Bergers mandat i Första kammaren hvilar.

Det är påtagligt att metoden II ingenting skulle ha ändrat i detta fall. Det automatiska strecket skulle ha följt på det sjunde d. v. s. det sista namnet och skulle således ha varit en tämligen imaginär säkerhetsåtgärd, och ett fast streck hade fortfarande varit nödvändigt.

Med III blir förhållandet helt annorlunda. Alla streck försvinna, valda bli: Hahn, Schneider, Nilson, Ahlstrand, Vindahl, Lundmark, Holmberg.

Suppleantvalen.

Hvem bör bli suppleant, om någon af de valda afgår? Flera definitioner kunna gifvas, men följande förefaller ställa saken på sin spets: Ersättare för en af de valde är den, som skulle blifvit vald, om den afgående vid det ursprungliga valtillfället icke stått till valmännens förfogande. Ställer man definitionen så, är också lösningen gifven. För att finna ersättaren behöfver man endast företaga en ny sammanräkning och därvid betrakta den *afgåendes namn som obefintligt.*

Ex. 60 r. 24 r.

1) A	2) C		Ursprungligen ha valts A, B och C.
B	E		C afgår. Man skall utse hans ersättare.
C	F		C betraktas som obefintligt, till ersättare
D			utses E med 24 röster mot $\frac{60}{3} = 20$ för D.

Hade man tillämpat hr Peterssons i Lidingö ändringsförslag hade D valts med 60 röster mot 24 på E, hvilket ju är en påtaglig orättvisa, då meningsgruppen 2) genom C:s tillbakaträdande skulle förlorat den representation, den förut ägt. Det är lika orätt att, såsom man kanske först skulle vara böjd att göra, som suppleant beteckna den, som kommer de valda närmast, om man företager en förnyad sammanräkning af de sedlar, med hvars hjälp C vunnit placering *utan* att därvid betrakta C:s namn som obefintligt. Det skulle i detta exempel låtit D med $\frac{60}{4} =$ 15 röster segra öfver E, som endast når $\frac{24}{2} = 12$ röster.»

En anslutning till här af mig utvecklade synpunkter kräfver förändrad lydelse af §§ 7 och 9 i vallagen. Jag tilltror mig emellertid ej att skrifva en lagtext, som skulle kunna vinna godkännande. Jag anhåller fördenskull, att vederbörande utskott — om det eljes finner mitt förslag böra tillstyrkas — benäget ville omarbeta lagtexten så, att den otvetydigt angifver hvad jag här ofvan utvecklat. Det hindrar mig dock ej att förslagsvis formulera paragraferna i fråga.»

Utskottets yttrande.

Den i ofvan återgifna motioner omhandlade frågan om en reformering af den proportionella valmetoden var föremål för pröfning och beslut vid nästlidet års riksdag. På grund af åtskilliga motioner rörande ändringar i valmetoden anhöll nämligen Riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte »på grundvalen af de erfarenheter, som af hittills förrättade val vunnits eller möjligen kunna af innevarande års val vinnas, låta utreda, på hvad sätt de brister, som visat sig vidlåda den nu tillämpade proportionella valmetoden, må kunna afhjälpas, och till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning».

Till stöd härför anförde Riksdagen:

»Vid innevarande års riksdag hafva i åtskilliga motioner framställts förslag rörande ändringar i den proportionella valmetoden.

Af de väckta motionerna och jämväl af hvad i öfrigt kommit till Riksdagens kännedom framgår, att den nu gällande proportionella valmetoden i tillämpningen visat sig vara behäftad med åtskilliga brister, särskildt i fråga om val af suppleanter till stadsfullmäktige och landstingsmän.

I en af de ifrågavarande motionerna har yrkats, att Riksdagen redan innevarande år skulle besluta vissa ändringar i den proportionella valmetoden. Riksdagen kan ej dela motionärens mening härutinnan. Äfven om de föreslagna ändringarna äro af jämförelsevis begränsad omfattning, anser sig Riksdagen icke kunna därom besluta, utan att en

ingående utredning föreligger om innebörden af dessa ändringsförslag i olika afseenden. Då de nu särskildt öfverklagade bristerna i denna valmetod lämpligen böra beaktas i sammanhang med en allmännare revision — sålunda har i nyssnämnda motion framhållits, att »en grundlig revision af den proportionella valmetoden är en trängande nödvändighet» — har Riksdagen i likhet med åtskilliga af motionärerna ansett, att skrifvelse i ämnet bör till Eders Kungl. Maj:t aflåtas.

Riksdagen finner jämväl, att, såvida en utredning kommer till stånd, denna bör omfatta samtliga nu gällande författningar om den proportionella valmetoden och icke endast afse en del af dessa. I följd häraf bör materialet för denna utredning innefatta icke blott de erfarenheter, som kunna hafva vunnits af de redan förrättade valen af ledamöter i Riksdagens Första kammare, af landstingsmän och af stadsfullmäktige, utan äfven de erfarenheter, som kunna väntas framgå ur de allmänna val, som under instundande september månad skola förrättas till Riksdagens Andra kammare.

Såsom ofvan har anförts, torde gällande bestämmelser i fråga om val af suppleanter böra göras till föremål för en blifvande utredning. Åtminstone såvidt man nu kan bedöma, synes det, som om de öfverklagade bristerna i nu gällande valmetod skulle till stor del kunna förekommas genom rangordningsregelns vidsträcktare tillämpning. Då emellertid de erfarenheter, som hittills föreligga, ej äro af den ingående beskaffenhet, att valsystemets brister och orsakerna härtill närmare kunna preciseras, har utskottet ej funnit sig böra förorda, att utredningen skulle, såsom i åtskilliga af de förevarande motionerna föreslagits, begränsas till någon viss uppgifven del af det proportionella valsättet eller angifva på hvad sätt den nu gällande valmetoden skulle förbättras. Å andra sidan bör den af utskottet ifrågasatta utredningen ej gå utanför ramen af den nu gällande valmetoden. Utredningen skulle sålunda afse att, utan rubbande af principerna för gällande valmetod, afhjälpa de brister, som den praktiska erfarenheten af metoden ådagalägger.»

Såsom framgår af det yttrande till statsrådsprotokollet, som vid aflåtandet af den kungl. propositionen nr 27 till innevarande års riksdag blifvit afgifvet af herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet, är den genom Riksdagens förenämnda skrifvelse väckta frågan om en reformering af det proportionella valsättet redan föremål för en pågående utredning; och då för öfrigt Kungl. Maj:t uti trontalet vid Riksdagens öppnande gifvit tillkänna att det blifvit uppenbart att det nya valsättet i vissa afseenden tarfvar revision, torde det med visshet vara att förvänta, att resultatet af denna utredning jämte däraf föranledda förslag

till nödiga ändringar i valmetoden så snart sig göra låter kommer att föreläggas Riksdagen till pröfning.

Under sådana förhållanden har utskottet ej funnit skäl föreligga att redan nu till närmare granskning upptaga de af motionärerna framställda förslagen och med anledning af desamma föreslå någon särskild förändring uti nu gällande bestämmelser. Utskottet hyser nämligen den öfvertygelsen att äfven de af motionärerna framhållna synpunkterna komma att tagas i beaktande under den nu pågående utredningen, sålunda jämväl huruvida anledning kan förefinnas att, såsom motionärerna synas åsyfta, tillmäta ett ökadt inflytande åt rangordningsregeln, hvilken att döma af den vid de hittills hållna valen vunna erfarenheten utaf den stora mängden valmän uppenbarligen tyckes hafva blifvit uppfattad såsom den grundläggande principen för valsättet. Utskottet anser sig därför ej hafva anledning förorda bifall till någon af de föreliggande motionerna.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att herr Peterssons i Lidingö villastad motion nr 5 i Andra kammaren och herr Nilsons i Örebro motion nr 130 i Andra kammaren icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 mars 1912.

På utskottets vägnar:

CARL CARLSON BONDE.

Reservation

af herr *K. J. Ekman:*

Inom utskottet har jag framställt följande

Förslag till metod för proportionella val

innefattande en kombination af hufvuddragen af nu gällande valmetod med en af regeringsrådet A. Lindstedt år 1906 föreslagen metod.

Den valmetod, som härmed föreslås, är byggd på principen om kandidatnamnens värdesättning efter den s. k. *rangordningsregeln.* Det utmärkande för den nya metoden i öfrigt är, att den, i motsats mot den nu gällande metoden, är alltigenom enhetlig, i det att den betjänar sig af ett och samma, på d'Hondts bekanta fördelningsregel grundade förfaringssätt såväl vid *fördelningen af platserna* mellan de olika partierna, som äfven vid *fastställandet af ordningen mellan namnen* inom hvarje särskildt parti, då valsedlar af olika lydelse förekomma. Detta förutsätter emellertid, jämte den vanliga *partiindelningen,* äfven en uttömmande *gruppindelning* af de från hvarje parti för sig afgifna valsedlarna med däraf följande särskilda förfaringssätt. Bestämmelserna om denna gruppindelning äro i hufvudsak desamma som i regeringsrådet Lindstedts förslag af år 1906.

1:o)

I enlighet med hvad sålunda blifvit antydt föreslås, att §§ 3, 7, 8, 9, 12, 14, 47, 63 och 67 i *lagen om val till Riksdagen* den 26 maj 1909, §§ 7 och 9 såsom de lyda enligt lagen den 4 mars 1910, skola erhålla följande ändrade lydelse:

Om val till Första kammaren.

3 §.

Val sker efter upprop. Valsedlarna skola vara af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, hvilka må utgöra högst två utöfver det antal riksdagsmän valet afser, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i hvilken den väljande anser dem böra vid valet hafva företräde sinsemellan. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet riksdagsmän, afse själfva riksdagsmannavalet och de öfriga allenast val af efterträdare åt afgången riksdagsman.

7 §.

1 mom. För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas efter partibeteckning. Valsedlar utan partibeteckning räknas såsom tillhörande ett parti (det fria partiet).

2 mom. Inom hvarje parti skall, därest ej alla valsedlar upptaga namnen i samma följd och ordningen dem emellan sålunda är gifven, genom särskilda sammanräkningar, till den utsträckning som för utseendet af stadgadt antal riksdagsmän är nödig, bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, hvilka, enligt hvad i 3 § sägs, afse själfva riksdagsmannavalet.

Härvid iakttages:

1:o) Först skola valsedlar, som hafva samma första namn, sammanföras till en grupp. Inom hvarje sådan grupp uträknas rösttal för de å valsedlarna upptagna namnen, med iakttagande att valsedels första namn anses hafva erhållit en hel röst, andra namnet en half röst, tredje namnet en tredjedels röst; och så vidare efter samma grund. För hvart namn sammanräknas de hela röster och delar af röster namnet sålunda erhållit inom gruppen. För denna sammanräkning böra delar af röster uttryckas i hundradelar, så att $^1/_2$ räknas lika med 0.50, $^1/_3$ lika med

0.33, $^2/_3$ lika med 0.67; och så vidare i enlighet med bifogade tabell. Namnen ordnas efter rösttalens storlek, så att det namn, som erhållit högsta rösttalet, blir gruppens första namn, det som erhållit näst högsta rösttalet gruppens andra namn; och så vidare efter samma grund.

2:o) Hafva grupper enligt den i punkt. 1 nämnda ordning samma två första namn ehuru i omvänd följd, skola de förenas till en ny grupp. Rösttal inom den nya gruppen är för namn, som tillhör blott en af de förenade grupperna, namnets rösttal i denna äldre grupp och för annat namn summan af namnets rösttal inom de förenade grupperna. Namnen ordnas efter rösttalen inom gruppen på sätt i punkt. 1 sägs.

3:o) Befinnas därefter grupper hafva samma tre första namn, skola dessa grupper förenas till en ny grupp och namnen i denna ordnas efter rösttalen inom gruppen enligt de i punkt. 2 angifna grunder.

4:o) På enahanda sätt fortsättes med förening af grupper och ordnande af namn inom nybildad grupp, till dess valsedlarna blifvit sammanförda i slutgrupper, som ej hafva samma första namn, två första namn, tre första namn, fyra första namn; och så vidare.

Sedan ny grupp bildats genom förening af förutvarande grupper, skall vid fortsatt gruppindelning hänsyn tagas till den nya gruppen, men ej till de i denna ingående äldre grupperna.

Till grupp må ej hänföras flera namn än antalet personer, valet afser.

Sedan alla valsedlarna blifvit, på sätt nu är sagdt, sammanförda i slutgrupper, bestämmes ordningen mellan namnen inom partiet sålunda att rum i ordningen, ett efter annat, tilldelas den grupp, hvilken för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Rum, som blifvit en grupp tilldeladt, besättes genast så, att i gruppens första rum uppföres gruppens första namn, i gruppens andra rum dess andra namn, i gruppens tredje rum dess tredje namn och så vidare efter samma grund, ändå att namn, som sålunda skall i ordningen uppföras, redan erhållit rum från en eller flera andra grupper.

För hvarje slutgrupp är jämförelsetalet lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig något rum i ordningen tilldeladt. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de gruppen tilldelade ordningsrum, ökadt med 1. Har samma namn erhållit rum från två grupper, skall dock, vid beräkning af det antal rum som utdelats, hvartdera rummet anses blott såsom ett halft rum; har namn erhållit rum från tre grupper, anses hvarje sådant rum såsom ett tredjedels rum; och så vidare efter samma grund.

8 §.

1 mom. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, hvilket för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Plats, som blifvit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, hvars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

För det fria partiet är jämförelsetalet lika med det största af de i 7 § 2 mom. omförmälda jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad, det näst största af sagda jämförelsetal, då partiet fått sig en plats tilldelad, det därefter största jämförelsetalet, då partiet fått sig två platser tilldelade; och så vidare efter samma grund.

För annat parti är jämförelsetalet lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de partiet tilldelade platser, ökadt med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning af det antal platser som utdelats, hvardera platsen anses blott såsom en half plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses hvarje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet af de namn å partiets valsedlar, hvilka, enligt hvad i 3 § sägs, afse själfva riksdagsmannavalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

2 mom. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, hvars namn står främst i ordningen inom det parti, som, enligt hvad i 1 mom. sägs, har största jämförelsetalet.

9 §.

Där någon, som blifvit vald till riksdagsman, vid valtillfället afsäger sig uppdraget, skall valförrättaren genast företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för hvilket den afgångne blifvit vald. Blef

den afgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det parti, från hvilket plats först tilldelats honom. Har han vid sammanräkning, hvarom i 7 § 2 mom. sägs, fått sig tillerkändt rum i ordningen från flera grupper, må vid den nya sammanräkningen ej medtagas andra valsedlar än de som tillhöra den grupp, från hvilken rum i ordningen först tilldelats honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, hvilka upptaga den afgångnes namn för själfva riksdagsmannavalet. Hvarje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall, på sätt i 7 § 2 mom. sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, hvilkas namn förekomma å sedeln. Den, hvars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i 7 § 2 mom. sägs, är vald i den afgångnes ställe.

Skulle jämväl sålunda utsedd riksdagsman vid valtillfället afsäga sig uppdraget, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya röstsammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, hvilka upptaga den först afgångnes namn för själfva riksdagsmannavalet.

12 §.

Vid valet skall föras protokoll, i hvilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar afgifvits, de olika partier och grupper, i hvilka valsedlarna blifvit ordnade, antalet giltiga valsedlar i hvarje parti och hvarje grupp, den ordning mellan namnen å valsedlarna, hvilken inom hvarje parti och hvarje grupp blifvit bestämd, partiernas och gruppernas rösttal, de öfriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen af ordningsrum mellan grupperna och af platser mellan partierna, det antal platser, som tilldelats hvarje parti, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas, de godkända och de underkända hvar för sig, under försegling samt, jämte de anteckningar, hvilka för sammanräkningarna gjorts, förvaras intill utgången af den tid, för hvilken valet gäller.

I fall, hvarom i 14 § sägs, skola valsedlarna jämte nyssnämnda anteckningar och afskrift af valprotokollet tillhandahållas Konungens befallningshafvande.

§ 14.

Har riksdagsman annorledes än i 9 § sägs afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald, och skall platsen besättas från den valkrets, som utsett den afgångne, då skall Konungens befallningshafvande vid offentlig förrättning, som hålles så snart ske kan och hvarom underrättelse minst åtta dagar förut meddelas genom anslag och medelst tryck så som med Konungens befallningshafvandes kungörelser vanligen förfares, verkställa ny röstsammanräkning inom det parti, för hvilket den afgångne blifvit vald, enligt de i 9 § angifna grunder. Den, hvars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i 7 § 2 mom. sägs, är vald i den afgångnes ställe.

Efter sammanräkningens afslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

Om val till Andra kammaren.

47 §.

Vid valet skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, hvilka må utgöra högst två utöfver det antal riksdagsmän valet afser, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i hvilken den väljande anser dem böra vid valet hafva företräde sinsemellan. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet riksdagsmän, afse själfva riksdagsmannavalet och de öfriga allenast val af efterträdare åt afgången riksdagsman.

Valsedel bör innehålla tydlig uppgift på den eller de utseddas namn, titel eller yrke och hemvist så ock den beteckning i öfrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka, hvem eller hvilka åsyftas.

63 §.

Vid förrättningen låte Konungens befallningshafvande föra protokoll, i hvilket antecknas utom annat, som vid förrättningen före-

kommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar afgifvits i hvarje valdistrikt, de olika partier och grupper, i hvilka valsedlarna blifvit ordnade, antalet giltiga valsedlar i hvarje parti och hvarje grupp, den ordning mellan namnen å valsedlarna, hvilken inom hvarje parti och hvarje grupp blifvit bestämd, partiernas och gruppernas rösttal, de öfriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen af ordningsrum mellan grupperna och af platser mellan partierna, det antal platser, som tilldelats hvarje parti, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

Samtliga valsedlar inläggas, de godkända och de underkända hvar för sig, i omslag, hvilka, innan förrättningen afslutas, förses med minst två närvarandes sigill, hvarom anteckning sker i protokollet. De sålunda inlagda valsedlarna skola jämte de anteckningar, hvilka för sammanräkningarna gjorts, förvaras intill utgången af den tid, för hvilken valet gäller.

67 §.

Har någon, som blifvit vald till riksdagsman, afsagt sig uppdraget, och pröfvas afsägelsen giltig, då skall Konungens befallningshafvande ofördröjligen vid offentlig förrättning så kungjord, som i 14 § sägs, verkställa ny röstsammanräkning inom det parti, för hvilket den afgångne blifvit vald, enligt de i 9 § angifna grunder. Den, hvars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i 7 § 2 mom. sägs, är vald i den afgångnes ställe.

Samma lag vare, då riksdagsman eljest afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald.

Efter sammanräkningens afslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

Metodens tillämpning.

Exempel 1.

Sex platser. Moderata 35 röstande; liberala 22 röstande.

A) *Moderata:*	1)	m	g	e	= 16	röster.
	2)	g	e	m	= 10	»
	3)	s			= 9	»

I) [m-gruppen]:

namn	m	g	e
rösttal	16	8	5.33

gruppordning: m g e.

II) [g-gruppen]:

namn	g	e	m
rösttal	10	5	3.33

gruppordning: g e m.

III) s-gruppen:

namn	s
rösttal	9

gruppordning: s.

IV) m + g-gruppen:

namn	m	g	e
rösttal från I)	16	8	5.33
» » II)	3.33	10	5
Summa	19.33	18	10.33

gruppordning: m g e.

Jämförelsetal för grupp III)	9	4.50	
» » » IV)	19.33	9.67	6.44

Partiordning: m g s e.

B) *Liberala:* 1) p = 14 röster.
2) j = 8 »

I) p-gruppen:

namn	p
rösttal	14

gruppordning: p.

II) j-gruppen:

namn	j
rösttal	8

gruppordning: j

jämförelsetal för grupp I) 14
» » » II) 8

Partiordning: p j.

Jämförelsetal för det moderata partiet	35	17.50	11.67	8.75
» » » liberala »	22	11	7.33.	

Valda: m p g s j e.

Exempel 2.

Sex platser. Moderata 35 röstande; liberala 22 röstande.

A) *Moderata:* 1) m g e = 26 röster
2) s = 9 »

I) m-gruppen:

namn	m	g	e
rösttal	26	13	8.67

gruppordning: m g e.

II) s-gruppen:

namn	s
rösttal	9

gruppordning: s.

Jämförelsetal för grupp I)	26	13	8.67
» » » II)	9	4.50	

Partiordning: m g s e.

B) *Liberala:* p j = 22 röster.

namn	p	j
rösttal	22	11

Partiordning: p j.

Jämförelsetal för det moderata partiet	35	17.50	11.67	8.75
» » » liberala »	22	11	7.33	

Valda: m p g s j e.

Exempel 3:

Två platser. Moderata 39 röstande; liberala 7 röstande.

A) *Moderata:* 1) a b = 16 röster
2) b = 8 »
3) x y = 15 »

I) a-gruppen:

gruppordning: a = 16 röster; b = 8 röster.

II) b-gruppen:

gruppordning: b = 8 röster

III) x-gruppen:

gruppordning: x = 15 röster; y = 7.50 röster

Jämförelsetal för a-gruppen	16	8
» » b-gruppen	8	
» » x-gruppen	15	7.50

Partiordning: a x

B) *Liberala:* p = 7 röster.

Jämförelsetal för det moderata partiet	39	19.50
» » liberala »	7	

Valda: a x.

Anm.: Enligt den i motionen i Andra kammaren nr 130 föreslagna valmetoden skulle de valda blifvit: a och *b*.

Exempel 4.

1:o. Tre platser. Moderata 31 röstande; liberala 45 röstande; socialdemokrater 30 röstande.

A) *Moderata:* 1) a b = 16 röster
2) c b = 10 »
3) b = 5 »

I) a-gruppen:

namn	a	b
rösttal	16	8

gruppordning: a b.

II) c-gruppen:

namn	c	b
rösttal	10	5

gruppordning: c b.

III) b-gruppen:

gruppordning: b = 5 röster

Jämförelsetal för grupp I)	16	8	5.33
» » » II)	10	5	
» » » III)	5		

Partiordning: a c b.

B) *Liberala:* 1) p q r = 23 röster
2) r p q = 22 »

I) [p-gruppen]:

namn	p	q	r
rösttal	23	11.50	7.67

gruppordning: p q r.

II) [r-gruppen]:

namn	r	p	q
rösttal	22	11	7.33

gruppordning: r p q.

III) p + r-gruppen:

namn	p	q	r
rösttal från I)	23	11.50	7.67
» » II)	11	7.33	22
Summa	34	18.83	29.67

Grupp- och *partiordning:* p r q.

C) Socialdemokrater: x y z = 30 röster

Partiordning: x y z.

Jämförelsetal för det moderata partiet	31	15.50
» » » liberala »	45	22.50
» » » soc.-dem. »	30	15

Valda: p a **x**.

2:o. Samma exempel endast med den skillnad, att de moderata uppsatt tre namn på sina valsedlar i stället för förut två eller ett.

Tre platser. Moderata 31 röstande; liberala 45 röstande; socialdemokrater 30 röstande.

A) *Moderata:* 1) a b c = 16 röster
2) c b k = 10 »
3) b l m = 5 »

I) a-gruppen:

namn	a	b	c
rösttal	16	8	5.33

gruppordning: a b c.

II) c-gruppen:

namn	c	b	k
rösttal	10	5	3.33

gruppordning: c b k.

III) b-gruppen:

namn	b	l	m
rösttal	5	2.50	1.67

gruppordning: b l m.

Jämförelsetal för grupp I)	16	8	5.33
» » » II)	10	5	
» » » III)	5		

Partiordning: a c b.

B) *Liberala:* 1) p q r = 23 röster
2) r p q = 22 »

Partiordning (såsom förut): p r q.

C) *Socialdemokrater:* x y z = 30 röster

Partiordning: x y z.

Valda (såsom förut): p a x.

Exempel 5.

Tre platser. Moderata 35 röstande; liberala 17 röstande; socialdemokrater 16 röstande.

A) *Moderata:* 1) a b = 17 röster.
2) c b = 14 »
3) d b = 4 »

I) a-gruppen:

namn	a	b
rösttal	17	8.50

gruppordning: a b.

II) c-gruppen:

namn	c	b
rösttal	14	7

gruppordning: c b.

III) d-gruppen:

namn	d	b
rösttal	4	2

gruppordning: d b.

Jämförelsetal	för	grupp	I)	17	8.50
»	»	»	II)	14	7
»	»	»	III)	4	

Partiordning: a c b.

B) *Liberala:* p q r = 17 röster.

Partiordning: p q r.

C) *Socialdemokrater:* x y z = 16 röster.

Partiordning: x y z.

Jämförelsetal	för	det	moderata	partiet	35	17.50
»	»	»	liberala	»	17	
»	»	»	soc.-dem.	»	16	

Valda: a c p.

Exempel 6.

Tre platser. Moderata 33 röstande; liberaler och socialdemokrater under gemensam partibeteckning 34 röstande.

A) *Moderata:* 1) a b c = 12 röster.
2) b a c = 11 »
3) c b a = 10 »

I) [a-gruppen]:

namn	a	b	c
rösttal	12	6	4

gruppordning: a b c.

II) [b-gruppen]:

namn	b	a	c
rösttal	11	5.50	3.67

gruppordning: b a c.

III) [c-gruppen]:

namn	c	b	a
rösttal	10	5	3.33

gruppordning: c b a.

IV) [a + b-gruppen]:

namn	a	b	c
rösttal från I)	12	6	4
» » II)	5.50	11	3.67
Summa	17.50	17	7.67

gruppordning: a b c.

V) c + a + b-gruppen:

namn	c	b	a
rösttal från III)	10	5	3.33
» » IV)	7.67	17	17.50
Summa	17.67	22	20.83

Grupp- och *partiordning:* b a c.

B) *Lib.-soc.:* 1) p q r = 17 röster.
2) x y z = 17 »

I) p-gruppen: p = 17, q = 8.50, r = 5.67
II) x-gruppen: x = 17, y = 8.50, z = 5.67

Partiordning: p (efter lottning med x), x, y (efter lottning med q)

Jämförelsetal för det moderata partiet	33	16.50
» » » lib.-soc. »	34	17

Valda: p b x.

Exempel 7.

1:o. Två platser. Moderata 100 röstande; liberala 80 röstande.

A) *Moderata:* 1) a b = 32 röster.
2) c a = 33 »
3) x c = 35 »

I) a-gruppen:

namn	a	b
rösttal	32	16

gruppordning: a b.

II) c-gruppen:

namn	c	a
rösttal	33	16.50

gruppordning: c a.

III) x-gruppen:

namn	x	c
rösttal	35	17.50

gruppordning: x c.

Jämförelsetal för grupp I)	32	16
» » » II)	33	16.50
» » » III)	35	17.50

Partiordning: x c.

B) *Liberala:* p = 80 röster.

Jämförelsetal för det moderata partiet	100	50
» » » liberala »	80	40

Valda: x p.

2:o. Tre platser. Exemplet i öfrigt lika.

Partiordning för det moderata partiet: x c a.
» » » liberala » p.

Valda: x p c.

Anm.: Enligt det i motionen i Andra kammaren nr 5 föreslagna förfaringssättet skulle från det moderata partiet blifvit valda: i förra fallet x, i senare fallet c och *a*.

Exempel 8.

1:o. Två platser. Moderata 100 röstande; liberala 80 röstande.

A) *Moderata:* 1) a b = 30 röster.
2) b = 4 »
3) c d = 30 »
4) d = 4 »
5) x = 32 »

I) a-gruppen:

namn	a	b
rösttal	30	15

gruppordning: a b.

II) b-gruppen:

gruppordning: b = 4 röster.

III) c-gruppen:

namn	c	d
rösttal	30	15

gruppordning: c d.

IV) d-gruppen:

gruppordning: d = 4 röster.

V) x-gruppen:

gruppordning: x = 32 röster.

Jämförelsetal för grupp I)	30	15
» » » II)	4	
» » » III)	30	15
» » » IV)	4	
» » » V)	32	16

Partiordning: x c (efter lottning med a).

B) *Liberala:* p = 80 röster.

Jämförelsetal för det moderata partiet	100	50
» » » liberala »	80	40

Valda: x p.

2:o. Tre platser. Exemplet i öfrigt lika.

Partiordning för det moderata partiet: x c a (de två sista efter lottning sins emellan).
» för det liberala partiet: p.

Valda: x p c.

Anm.: Enligt det i motionen i Andra kammaren nr 5 föreslagna förfaringssättet skulle från det moderata partiet blifvit valda: i förra fallet x, i senare fallet *b* och *d*.

Exempel 9. (Jämför exempel 1.)

Fem platser. Moderata 35 röstande; utan partibeteckning tillhopa 22 röstande.

A) *Moderata:* 1) m g e = 16 röster
2) g e m = 10 »
3) s = 9 »

I) [m-gruppen]:

namn	m	g	e
rösttal	16	8	5.33

gruppordning: m g e.

II) [g-gruppen]:

namn	g	e	m
rösttal	10	5	3.33

gruppordning: g e m.

III) s-gruppen:

gruppordning: s = 9 röster.

IV) m + g-gruppen:

namn	m	g	e
rösttal från I)	16	8	5.33
» » II)	3.33	10	5
Summa	19.33	18	10.33

gruppordning: m g e.

Jämförelsetal för grupp III)	9	4.50		
» » » IV)	19.33	9.67	6.44	

Partiordning: m g s e.

B) *Det fria partiet:* 1) p = 14 röster.
2) j = 8 »

I) p-gruppen:

gruppordning: p = 14 röster.

II) j-gruppen:

gruppordning: j = 8 röster.

Jämförelsetal för grupp I)	14
» » » II)	8

Partiordning: p j.

Jämförelsetal för det moderata partiet	35	17.50	11.67	8.75
» » » fria »	14	8		

Valda: m g p s e.

Exempel 10. (Jämför exempel 1.)

Fem platser. Utan partibeteckning tillhopa 35 röstande; liberala 22 röstande.

A) *Det fria partiet:* 1) m g e = 16 röster.
2) g e m = 10 »
3) s = 9 »

I) [m-gruppen]:

namn	m	g	e
rösttal	16	8	5.33

gruppordning: m g e.

II) [g-gruppen]:

namn	g	e	m
rösttal	10	5	3.33

gruppordning: g e m.

III) s-gruppen:

gruppordning: s = 9 röster.

IV) m + g-gruppen:

namn	m	g	e
röstal från I)	16	8	5.33
» » II)	3.33	10	5
Summa	19.33	18	10.33

gruppordning: m g e.

Jämförelsetal för grupp III)	9	4.50	
» » » IV)	19.33	9.67	6.44.

Partiordning: m g s e.

B) *Liberala:* 1) p = 14 röster.
2) j = 8 »

I) p-gruppen:

gruppordning: p = 14 röster.

II) j-gruppen:

gruppordning: j = 8 röster.

Jämförelsetal för grupp I)	14
» » » II)	8

Partiordning: p j.

Jämförelsetal för det fria partiet	19.33	9.67	9	6.44	4.50
» » » liberala partiet	22	11	7.33		

Valda: p m j g s.

Exempel 11. (Jönköpings läns östra valkrets.)

Fyra platser. Moderata 5,935 röstande; liberal-socialister 4,721 röstande.

A) *Moderata*: 1) Jonsson, Rudin, Sjöberg, C. F., Gabrielsson 2,831 röster.
2) Berg ..... 798 »
3) Jonsson, Rudin, Gabrielsson, Zakrisson ... 764 »
4) Sjöberg, C. F., Rosenqvist, Sjöberg, S. J., Mejenqvist ..... 251 »
5) Jonsson, Sjöberg, C. F., Gabrielsson, Zakrisson ..... 211 »
6) Sjöberg, C. F. ..... 132 »
7) Jonsson, Rudin ..... 110 »
8) Berg, Sjöberg, C. F. ..... 101 »
9) Jonsson, Rudin, Berg, Gabrielsson ..... 63 »
10) Sjöberg, C. F., Jonsson, Rudin ..... 41 »
11) Jonsson, Sjöberg, C. F. ..... 39 »
12) Jonsson, Gabrielsson, Zakrisson, Rosenqvist 37 »
13) Jonsson, Rudin, Gabrielsson ..... 35 »
14) Jonsson, Berg, Rudin, Gabrielsson ..... 32 »
15) Berg, Jonsson, Rudin, Gabrielsson ..... 31 »
16) Sjöberg, C. F., Rosenqvist ..... 21 »
17) Jonsson, Sjöberg, C. F., Mejenqvist, Rosenqvist ..... 19 »
18) Berg, Jonsson, Rudin, Johansson, A. ..... 18 »
19) Jonsson ..... 18 »

I) Jonsson-gruppen:

Namn:		Jonsson,	Rudin,	Sjöberg, C. F.,	Gabrielsson,	Zakrisson,	Berg,	Rosenqvist,	Mejenqvist.
rösttal från	1)	2,831	1,415.50	943.67	707.75				
„ „	3)	764	382		254.67	191			
„ „	5)	211		105.50	70.33	52.75			
„ „	7)	110	55						
„ „	9)	63	31.50		15.75		21		
„ „	11)	39		19.50					
„ „	12)	37			18.50	12.33		9.25	
„ „	13)	35	17.50		11.67				
„ „	14)	32	10.67		8		16		
„ „	17)	19		9.50				4.75	6.33
„ „	19)	18							
Summa		4,159	1,912.17	1,078.17	1,086.67	256.08	37	14	6.33

gruppordning: Jonsson, Rudin, Gabrielsson, Sjöberg, C. F.

II) Berg-gruppen:

namn:	Berg,	Sjöberg, C. F.,	Jonsson,	Rudin,	Gabrielsson,	Johansson, A.
rösttal från 2)	798					
» » 8)	101	50.50				
» » 15)	31		15.50	10.33	7.75	
» » 18)	18		9	6		4.50
Summa	948	50.50	24.50	16.33	7.75	4.50

gruppordning: Berg, Sjöberg, C. F., Jonsson, Rudin.

III) Sjöberg, C. F.-gruppen:

namn:	Sjöberg, C. F.,	Rosenqvist,	Sjöberg, S. J.,	Mejenqvist,	Jonsson,	Rudin.
rösttal från 4)	251	125.50	83.67	62.75		
» » 6)	132					
» » 10)	41				20.50	13.67
» » 16)	21	10.50				
S:ma	445	136	83.67	62.75	20.50	13.67

gruppordning: Sjöberg, C. F., Rosenqvist, Sjöberg, S. J., Mejenqvist.

Jämförelsetal för grupp I)	4,159	2,079.50	1,386.33	1,039.75
» » » II)	948	474		
» » » III)	445			

Partiordning: Jonsson, Rudin, Gabrielsson, Sjöberg, C. F.

B) *Liberal-socialister:*

1) Johansson, F., Carlström, Liljedahl	2,154	röster
2) Lundberg, Blomqvist, Moberg, Söderqvist	1,436	»
3) Liljedahl, Johansson, F.	578	»
4) Johansson, F., Carlström	131	»
5) Carlström, Liljedahl, Johansson, F.	107	»
6) Liljedahl	57	»
7) Carlström	57	»
8) Carlström, Liljedahl	46	»
9) Johansson, F., Liljedahl	44	»
10) Johansson, F.	22	»
11) Blomqvist, Moberg, Söderqvist, Pihl	18	»

I) [Johansson, F.-gruppen]:

namn:	Johansson, F.,	Carlström,	Liljedahl
rösttal från 1)	2,154	1,077	718
» » 4)	131	65.50	
» » 9)	44		22
» » 10)	22		
S:ma	2,351	1,142.50	740

gruppordning: Johansson, F., Carlström, Liljedahl.

II) Lundberg-gruppen:

namn:	Lundberg,	Blomqvist,	Moberg,	Söderqvist.
rösttal från 2)	1,436	718	478.67	359

gruppordning: Lundberg, Blomqvist, Moberg, Söderqvist.

III) Liljedahl-gruppen:

namn:	Liljedahl,	Johansson, F.
rösttal från 3)	578	289
» » 6)	57	
S:ma	635	289

gruppordning: Liljedahl, Johansson, F.

IV) [Carlström-gruppen]:

namn:	Carlström,	Liljedahl,	Johansson F.
rösttal från 5)	107	53.50	35.67
» » 7)	57		
» » 8)	46	23	
S:ma	210	76.50	35.67

gruppordning: Carlström, Liljedahl, Johansson, F.

V) Blomqvist-gruppen:

namn:	Blomqvist,	Moberg,	Söderqvist,	Pihl.
rösttal från 11)	18	9	6	4.50

gruppordning: Blomqvist, Moberg, Söderqvist, Pihl.

VI) Johansson F. + Carlström-gruppen:

namn:	Johansson, F.,	Carlström,	Liljedahl.
rösttal från I)	2,351	1,142.50	740
» » IV)	35.67	210	76.50
S:ma	2,386.67	1,352.50	816.50

gruppordning: Johansson, F., Carlström, Liljedahl.

Jämförelsetal för grupp II)	1,436	718	
» » » III)	635	317.50	
» » » V)	18		
» » » VI)	2,386.67	1,193.33	795.33

Partiordning: Johansson F., Lundberg, Carlström, Liljedahl.

Jämförelsetal för det moderata partiet	5,935	2,967.50	1,978.33.
» » » lib.-soc. »	4,721	2,360.50	1,573.67.

Valda: Jonsson, Johansson, F., Rudin, Lundberg.

Anm.: Resultatet är detsamma som enligt herr *Nilsons* metod. Jfr motion i Andra kammaren nr 130 sid. 10.

Hade lib.-soc. grupp III på sina sedlar upptagit äfven Carlströms namn efter Liljedahls och F. Johanssons, hade denna grupp kunnat sammanföras med grupp VI till en slutgrupp VII med följande namn och rösttal:

namn:	Johansson, F.,	Carlström,	Liljedahl.
rösttal från III)	289		635
» » VI)	2,386.67	1,352.50	816.50
S:ma	2,675.67	1,352.50	1,451.50

gruppordning: Johansson, F., Liljedahl, Carlström.

Jämförelsetalen hade i detta fall blifvit:

för grupp II)	1,436	718	
» » V)	18		
» » VII)	2,675.67	1,337.83	891.86

Partiordningen hade ändrats till: Johansson, F., Lundberg, Liljedahl, Carlström.

Valda hade dock såsom förut blifvit: Jonsson, Johansson, F., Rudin och Lundberg.

Anm.: Vid exemplets bedömande bör tagas i betraktande att, om den af mig föreslagna valmetoden användts vid valet, flertalet af valmännen helt säkert på sina valsedlar utsatt fullt antal namn, under det att nu på ej mindre än 2,154 valsedlar förekommo endast ett eller två namn.

Valmanövrer.

Valmanöver typ 1: Stark splittring inom ett parti med afseende å dettas hufvudkandidater. Förhållandet kan under vissa förutsättningar utnyttjas af en utanförstående grupp eller en mindre grupp inom partiet i syfte att utestänga någon viss af nämnda kandidater.

Exempel 12.

1:o Fem platser. Moderata 2,200 röstande; liberala 4,000 röstande.

A) *Moderata:* 1) h k l = 700 röster.
2) k h l = 780 »
3) l h k = 720 »

I) [h-gruppen]:

namn	h	k	l
rösttal	700	350	233.33

gruppordning: h k l.

II) [k-gruppen]:

namn	k	h	l
rösttal	780	390	260

gruppordning: k h l.

III) [l-gruppen]:

namn	l	h	k
rösttal	720	360	240

gruppordning: l h k.

IV) [h + k-gruppen]:

namn	h	k	l
rösttal från I)	700	350	233.33
» » II)	390	780	260
S:ma	1,090	1,130	493.33.

gruppordning: k h l.

V) l + h + k-gruppen:

namn	l	h	k
rösttal från III)	720	360	240
» » IV)	493.33	1,090	1,130
S:ma	1,213.33	1,450	1,370

gruppordning: h k l.

Enär samtliga grupperna kunnat sammanföras till en enda slutgrupp, blir dennas gruppordning jämväl *partiordning:* h k l.

B) *Liberala:*

Partiordning (efter verkställda sammanräkningar): x y z.

Jämförelsetal för det moderata partiet	2,200	1,100	
» » » liberala »	4,000	2,000	1,333.33

Valda: x h y z k.

2:o) Vill det liberala partiet motarbeta valet af h, som enligt förestående exempel blifvit vald såsom det moderata partiets förste man, erfordras att ungefär 240 liberala valmän kommenderas att rösta på l k. Röstningen på moderata sidan blir då:

Moderata: 1) h k l = 700 röster
2) k h l = 780 »
3) l h k = 720 »
Grupp af liberaler under moderat beteckning 4) l k = 240 »

I) [h-gruppen]:

gruppordning såsom förut h k l

II) [k-gruppen]:

gruppordning såsom förut k h l

III) [l-gruppen]:

namn	l	h	k
rösttal från 3)	720	360	240
» » 4)	240		120
Summa	960	360	360

gruppordning: l h k

IV) [h + k-gruppen]:

gruppordning såsom förut k = 1,130, h = 1,090, l = 493.33

V) l + h + k-gruppen:

namn	l	h	k
rösttal från III)	960	360	360
» » IV)	493.33	1,090	1,130
Summa	1,453.33	1,450	1,490

Grupp- och *partiordning:* k l h.

Jämförelsetal för det moderata partiet	2,440	1,220	
» » » liberala »	3,760	1,880	1,253.33

Valda: x k y z l.

Om detta slags valmanövrer har yttrats (Lindstedt):

Det är tydligt, att det större partiet försvagar sig genom en dylik manöver och stärker det motsatta partiet med de öfverförda rösterna, så att om det större partiet ej är fullt på det klara med röstfördelningen, så är risken för detsamma stor, då ju genom manövern lätt kan åstadkommas, att — enligt förestående exempel — h k l alla tre blifva valda, och det större partiet förlorar en plats. Vidare får röstskillnaden mellan de 3 h k l-grupperna ej vara stor, enär eljest för manövern behöfves alltför stor grupp i förhållande till risken. I förevarande exempel behöfdes sålunda, vid en röstdifferens af 80 röster mellan h k l-grupperna, en trupp af ej mindre än 240 röster. Manövern kan väl därför endast tilldelas mera teoretisk betydelse; och skulle den i något fall tänkas utförd och lyckas, så kan man ju ej påstå att det skett det moderata

partiet någon orätt, då man af dess röstsiffror i följd af splittringen svårligen kan med någon säkerhet angifva, hvilken som skall anses vara hufvudkandidaten, och då partiet i hvarje fall får sina två platser.

Valmanöver typ 2. Om ett parti är enigt om hufvudkandidaten, men stark splittring råder med afseende å de öfriga kandidaterna, kan en mindre grupp utom eller inom partiet genom röstning i första rummet på nämnde hufvudkandidat och i andra rummet på egen kandidat få denne sistnämnde vald.

Exempel 13.

Fem platser. Moderata 2,200 röstande; liberala 4,000 röstande.

A) *Moderata:*	1)	h a b = 200	röster
	2)	h c d = 200	»
	3)	h e f = 200	»
	4)	h g i = 200	»
	5)	h j k = 200	»
	6)	h l m = 200	»
	7)	h n o = 200	»
	8)	h p q = 200	»
	9)	h r s = 200	»
	10)	h t u = 200	»
	11)	h v å = 200	»
Grupp af liberaler under moderat beteckning	12)	h ä ö = 300	»

grupp h:

namn	h	a c e etc. hvartdera	b d f etc. hvartdera	ä	ö
rösttal	2,500	100	66.67	150	100

Grupp- och *partiordning:* h ä a ö c (de tre sista efter lottning).

B) *Liberala:*

Partiordning: (efter verkställda sammanräkningar): x y z.

Jämförelsetal för det moderata partiet...	(2,200 + 300) = 2,500	1,250	
Jämförelsetal för det liberala partiet	(4,000 — 300) = 3,700	1,850	1,233.33

Valda: x h y ä z.

Exempel 14.

Fem platser. Moderata 35 röstande; liberala 22 röstande.

A) *Moderata:* 1) a b c = 5
2) a d e = 5
3) a f g = 5
4) a h i = 5
5) a k l = 5
6) a m n = 5
7) a o p = 5
Grupp af liberaler under moderat beteckning 8) a ä ö = 6

a-grupp:

namn	a	b d f etc.	c e g etc.	ä	ö.
		hvartdera	hvartdera		
rösttal	41	2.50	1.67	3	2.

Grupp- och *partiordning:* a ä b d f (de tre sista efter lottning).

B) *Liberala:*

Partiordning (efter verkställda sammanräkningar): x y z.
Jämförelsetal för det moderata partiet (35 + 6) = 41 20.50 13.67.
» » » liberala » (22 — 6) = 16 8

Valda: a ä x.

Manövern förutsätter en splittring, som icke torde förekomma i verkligheten. I en stor valmanskår skulle för öfrigt denna splittring vara allt för oberäknelig för att manövern skulle kunna ens försökas. I en mindre valkorporation, t. ex. i ett landsting vid val till Riksdagens Första kammare, skulle den kunna lyckas, om man där finge förutsätta en så stark splittring med afseende å de efter hufvudkandidaten förekommande namnen som här antagits. Möjligheten att inom en dylik begränsad valmanskår beräkna utgången af valet, hvilket ju är förutsättningen för att manövern skall kunna företagas, är emellertid på samma gång det mest effektiva skydd mot densamma. Ty i en sådan mindre korporation, där ställningen är känd och där medlemmarna af samma parti alltid hafva tillfälle att öfverlägga och samråda före valet, är den förutsatta starka splittringen bland valmännen otänkbar. Ett

parti, som vore så oense om de egna namnen, kunde väl dessutom icke med fog göra anspråk på att blifva representeradt af någon mer än den gemensamme hufvudkandidaten; ty sedan han blifvit vald, förefunnes icke längre den sammanhållning, som skulle berättiga till fortsatt gemensam representation.

Anm. Manövern, som för öfrigt kan förekomma jämväl vid andra proportionella valmetoder, torde kunna fullständigt förebyggas, om man ville i vallagstiftningen införa anmälningstvång med afseende å kandidatnamnen, så att dessa skulle partivis inom viss tid före valet — vid val till Andra kammaren visst antal veckor före valet, vid val i landstingen t. ex. senast dagen förut — anmälas för och registreras hos Konungens befallningshafvande, respektive landstingets ordförande, och att hvarje å partibetecknad valsedel förekommande namn, som icke blifvit för partiet inregistreradt, betraktades såsom obefintligt.

Valmanöver typ 3. Två partier sammansluta sig mot ett tredje för att beröfva detta sistnämnda en plats; eller ett parti begagnar sig till egen fördel af ett annat partis röster.

Exempel 15.

Tre platser. Moderata 300 röstande; liberala 1,920 röstande; socialdemokrater 2,100 röstande.

A) *Liberala:* 1) p q r = 1,920 röster.
Hela det moderata partiet under liberal beteckning 2) a b c = 300 »

I) p-gruppen:

gruppordning: p = 1,920, q = 960, r = 640.

II) a-gruppen:

gruppordning: a = 300, b = 150, c = 100.

Partiordning: p = 1,920, q = 960, r = 640.

B) *Socialdemokrater:* x y z = 2,100 röster.

Partiordning: x = 2,100, y = 1,050, z = 700.

Jämförelsetal för det liberala partiet (1,920 + 300) = 2,220 1,110.
» » » soc.-dem. » ..... = 2,100 1,050.

Valda: p x q.

Om manövern icke företagits, hade valresultatet blifvit: x = 2,100, p = 1,920, y = 1,050.

Den manöver, hvarom här är fråga, måste anses, åtminstone hvad de förenade partierna sinsemellan angår, såsom fullt lojal, då de bägge kommit öfverens om samarbete vid valet, s. k. valkartell, för att därigenom tillhopa vinna en plats på ett annat partis bekostnad. Någon öfverenskommelse om gemensamma kandidatlistor erfordras ej, enär hvartdera partiet äfven efter sammanslagningen behåller sin fulla självständighet.

Skulle manövern företagas af det ena partiet mot det andras önskan, därigenom att det förra partiet usurperar det senares partibeteckning, erhåller dock hvartdera af de sålunda förenade partierna rum i namnordningen för det sammanslagna partiet efter sitt ursprungliga rösttal. Sammanslagningen kan sålunda icke lända det mot sin vilja i kartellet indragna partiet till någon skada.

Förhållandet belyses af efterföljande exempel:

Exempel 16.

1:o) Fem platser. Partierna välja hvart för sig. Moderata 1,100 röstande; liberala 1,120 röstande; socialdemokrater 2,100 röstande.

A) *Moderata:* a b c d e = 1,100 röster.

Partiordning: a = 1,100, b = 550, c = 366.67, d = 275, e = 220.

B) *Liberala:* p q r s t = 1,120 röster.

Partiordning: p = 1,120, q = 560, r = 376.67, s = 280, t = 224.

C) *Socialdemokrater:* x y z å ä = 2,100 röster.

Partiordning: x = 2,100, y = 1,050, z = 700, å = 525, ä = 420.

Jämförelsetal för det moderata partiet ...	1,100	550	366.67
» » » liberala » ...	1,120	560	376.67
» » » soc.-dem. » ...	2,100	1,050	700

Valda: x p a y z.

2:o. Fem platser. Två af partierna begagna vid valet gemensam partibeteckning. Moderata och liberala tillhopa 2,220; socialdemokrater 2,100.

A) *Moderata:* 1) a b c d e = 1,100 röster.

Liberaler under moderat beteekning } 2) p q r s t = 1,120 »

I) a-gruppen.

gruppordning: a = 1,100, b = 550, c = 366.67, d = 275, e = 220

II) p-gruppen:

gruppordning: p = 1,120, q = 560, r = 376.67, s = 280, t = 224

Jämförelsetal för I)	1,100	550	366.67
» » II)	1,120	560	376.67

Partiordning: p a q b r.

B) *Socialdemokrater:* x y z å ä = 2,100 röster.

Partiordning: x = 2,100, y = 1,050, z = 700, å = 525, ä = 420

Jämförelsetal för det moderata partiet (1,100 + 1,120)	= 2,220	1,110	740
» » » soc.-dem. »	= 2,100	1,050	700

Valda: p x a y q.

Anm. Anses det tredje partiet böra skyddas mot manövrer af denna art, kan möjligheten därtill fullständigt uteslutas, om man vill i vallagstiftningen införa anmälningstvång med afseende å kandidatnamnen, på sätt i anmärkningen här ofvan under »valmanöver typ 2» blifvit antydt.

Suppleantval.

Exempel 17.

För de moderata ha ursprungligen valts a b c; c afgår och ersättare för honom skall utses. Vid det ursprungliga valet hade för bestämmande af ordningen inom partiet verkställts sammanräkning enligt 7 § 2 mom. vallagen (enligt dess ofvan föreslagna lydelse), hvarvid sedlarna sammanförts till följande slutgrupper:

a-gruppen: a b c d g = 60 röster.
c-gruppen: c e f = 24 röster.

Jämförelsetal för a-gruppen:	60	30	20
» » c-gruppen:	24	12	

Partiordning: a = 60, b = 30, c = 24, [c = 20] o. s. v.

Vid fastställandet af namnordningen för partiet hade sålunda rum i ordningen först tilldelats c från c-gruppen. Vid sådant förhållande skola vid den nya sammanräkningen, enligt 9 §, ej medtagas andra valsedlar än de, som tillhöra denna grupp. Hvarje valsedel gäller såsom hel röst och röstvärdet skall, på sätt i 7 § 2 mom. sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, hvilkas namn förekomma å sedeln. Den, hvars namn är det första i den sålunda uppkomna nya ordningen, är vald i den afgångnes ställe.

Vald till suppleant för c är alltså e med 24 röster.

Anm.: Resultatet är detsamma som enligt herr *Nilsons* metod. Jämför motion i Andra kammaren nr 130 p. 15.

2:o)

Föreslås, att §§ 4, 6, 7 och 8 i *kungl. förordningen om landsting* den 21 mars 1862, såsom dessa §§ lyda, §§ 4 och 7 i lagen den 26 maj 1909 och §§ 6 och 8 i lagen den 4 mars 1910, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Valen af landstingsmän och suppleanter äro omedelbara och ske med slutna sedlar.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, hvilka må utgöra högst dubbelt så många som det antal landstingsmän, hvilka skola utses för valkretsen, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i hvilken den väljande anser dem böra vid valet hafva företräde sinsemellan. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet landstingsmän, afse själfva landstingsmannavalet och de öfriga allenast valet af suppleanter.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ofvan är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal landstingsmän valet afser, vare ändock giltig.

§ 6.

1 mom. För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas efter partibeteckning. Valsedlar utan partibeteckning räknas såsom tillhörande ett parti (det fria partiet).

2 mom. Inom hvarje parti skall, därest ej alla valsedlar upptaga namnen i samma följd och ordningen dem emellan sålunda är gifven, genom särskilda sammanräkningar bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, hvilka, enligt hvad i § 4 sägs, afse själfva landstingsmannavalet.

Härvid iakttages:

1:o) Först skola valsedlar, som hafva samma första namn, sammanföras till en grupp. Inom hvarje sådan grupp uträknas rösttal för de å valsedlarna upptagna namnen med iakttagande, att valsedels första namn anses hafva erhållit så många röster, som motsvara hela det röstvärde, som finnes å sedeln antecknadt, andra namnet så många, som motsvara hälften af röstvärdet, tredje namnet så många, som motsvara

tredjedelen af röstvärdet; och så vidare efter samma grund. För hvart namn sammanräknas de hela röster och delar af röster namnet sålunda erhållit inom gruppen. För denna sammanräkning böra delar af röster uttryckas i hundradelar, så att $^1/_2$ räknas lika med 0.50, $^1/_3$ lika med 0.33, $^2/_3$ lika med 0.67; och så vidare i enlighet med bifogade tabell. Namnen ordnas efter rösttalens storlek, så att det namn, som erhållit högsta rösttalet, blir gruppens första namn, det, som erhållit näst högsta rösttalet, gruppens andra namn; och så vidare efter samma grund.

2:o) Hafva grupper enligt den i punkt. 1 nämnda ordning samma två första namn ehuru i omvänd följd, skola de förenas till en ny grupp. Rösttal inom den nya gruppen är för namn, som tillhör blott en af de förenade grupperna, namnets rösttal i denna äldre grupp och för annat namn summan af namnets rösttal inom de förenade grupperna. Namnen ordnas efter rösttalen inom gruppen på sätt i punkt. 1 sägs.

3:o) Befinnas därefter grupper hafva samma tre första namn, skola dessa grupper förenas till en ny grupp och namnen i denna ordnas efter rösttalen inom gruppen enligt de i punkt. 2 angifna grunder.

4:o) På enahanda sätt fortsättes med förening af grupper och ordnande af namn inom nybildad grupp, till dess valsedlarna blifvit sammanförda i slutgrupper, som ej hafva samma första namn, två första namn, tre första namn, fyra första namn; och så vidare.

Sedan ny grupp bildats genom förening af förutvarande grupper, skall vid fortsatt gruppindelning hänsyn tagas till den nya gruppen, men ej till de i denna ingående äldre grupperna.

Till grupp må ej hänföras flera namn än antalet personer, valet afser.

Sedan alla valsedlarna blifvit, på sätt nu är sagdt, sammanförda i slutgrupper, bestämmes ordningen mellan namnen inom partiet sålunda, att rum i ordningen, ett efter annat, tilldelas den grupp, hvilken för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Rum, som blifvit en grupp tilldeladt, besättes genast så, att i gruppens första rum uppföres gruppens första namn, i gruppens andra rum dess andra namn, i gruppens tredje rum dess tredje namn och så vidare efter samma grund, ändå att namn, som sålunda skall i ordningen uppföras, redan erhållit rum från en eller flera andra grupper.

För hvarje slutgrupp är jämförelsetalet lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig något rum i ordningen tilldeladt. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de gruppen till-

delade ordningsrum, ökadt med 1. Har samma namn erhållit rum från två grupper, skall dock, vid beräkning af det antal rum som utdelats, hvartdera rummet anses blott såsom ett halft rum; har namn erhållit rum från tre grupper, anses hvarje sådant rum såsom ett tredjedels rum; och så vidare efter samma grund.

§ 7.

1 mom. Skola två eller flera landstingsmannaplatser besättas, fördelas de mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, hvilket för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Plats, som blifvit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, hvars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

För det fria partiet är jämförelsetalet lika med det största af de i 6 § 2 mom. omförmälda jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad, det näst största af sagda jämförelsetal, då partiet fått sig en plats tilldelad, det därefter största jämförelsetalet, då partiet fått sig två platser tilldelade; och så vidare efter samma grund.

För annat parti är jämförelsetalet lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de partiet tilldelade platser, ökadt med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning af det antal platser som utdelats, hvardera platsen anses blott såsom en half plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses hvarje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet af de namn å partiets valsedlar, hvilka, enligt hvad i § 4 sägs, afse själfva landstingsmannavalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

2 mom. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, hvars namn står främst i ordningen inom det parti, som, enligt hvad i mom. 1 sägs, har största jämförelsetalet.

§ 8.

1 mom. Sedan valet af landstingsmän blifvit afslutadt skola suppleanter utses sålunda, att för hvarje landstingsman företages ny röstsammanräkning inom det parti, för hvilket han blifvit vald. Har landstingsman fått sig tillerkänd plats för flera partier, anses han vald för det parti, från hvilket plats först tilldelats honom. Har han vid sammanräkning, hvarom i § 6 mom. 2 sägs, fått sig tillerkändt rum i ordningen från flera grupper, må vid den nya sammanräkningen ej medtagas andra valsedlar än de, som tillhöra den grupp, från hvilken rum i ordningen först tilldelats honom.

De nya sammanräkningarna skola ske i den ordning, hvari landstingsmännen blifvit valda.

Vid hvarje ny sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, hvilka upptaga landstingsmannens namn för själfva landstingsmannavalet. Valsedel beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde och detta skall, på sätt i § 6 mom. 2 sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, hvilkas namn förekomma å sedeln. Den, hvars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i § 6 mom. 2 sägs, är vald till suppleant.

2 mom. Vid valtillfället skall, särskildt för hvarje landstingsman, bestämmas den ordning, i hvilken suppleanterna skola i hans ställe inkallas. Härvid iakttages, att suppleant, som utsetts genom den för landstingsmannen företagna sammanräkning, intager plats framför annan suppleant; att suppleant, som blifvit vald från samma grupp som landstingsmannen, har företräde framför suppleant från annan grupp; att suppleant, som blifvit vald från samma parti som landstingsmannen, har företräde framför suppleant från annat parti; och att i öfrigt företräde tillkommer suppleant, som blifvit tidigare vald.

3:o)

Föreslås, att §§ 24, 25, 26 och 28 i *kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad* den 21 mars 1862 såsom dessa §§ lyda, §§ 24 och 26 i lagen den 26 maj 1909 och §§ 25 och 28 i lagen den 4 mars 1910 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 24.

Valet sker med slutna sedlar.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, hvilka må utgöra högst två utöfver det antal stadsfullmäktige valet afser, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i hvilken den väljande anser dem böra vid valet hafva företräde sinsemellan. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet fullmäktige, afse själfva fullmäktigvalet och de öfriga allenast val af efterträdare åt afgången fullmäktig.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ofvan är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal fullmäktige valet afser, vare ändock giltig.

§ 25.

Mom. 1. För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas efter partibeteckning. Valsedlar utan partibeteckning räknas såsom tillhörande ett parti (det fria partiet).

Mom. 2. Inom hvarje parti skall, därest ej alla valsedlar upptaga namnen i samma följd och ordningen dem emellan sålunda är gifven, genom särskilda sammanräkningar, till den utsträckning som för utseendet af stadgadt antal fullmäktige är nödig, bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, hvilka, enligt hvad i § 24 sägs, afse själfva fullmäktigvalet.

Härvid iakttages:

1:o) Först skola valsedlar, som hafva samma första namn, sammanföras till en grupp. Inom hvarje sådan grupp uträknas rösttal för de å valsedlarna upptagna namnen med iakttagande, att valsedels första namn anses hafva erhållit så många röster, som motsvara hela det röstvärde, som finnes å sedeln antecknadt, andra namnet så många, som motsvara hälften af röstvärdet, tredje namnet så många, som motsvara tredjedelen af röstvärdet; och så vidare efter samma grund. För hvart

namn sammanräknas de hela röster och delar af röster namnet sålunda erhållit inom gruppen. För denna sammanräkning böra delar af röster uttryckas i hundradelar, så att $^1/_2$ räknas lika med 0.50, $^1/_3$ lika med 0.33, $^2/_3$ lika med 0.67; och så vidare i enlighet med bifogade tabell. Namnen ordnas efter rösttalens storlek, så att det namn som erhållit högsta rösttalet blir gruppens första namn, det som erhållit näst högsta rösttalet gruppens andra namn; och så vidare efter samma grund.

2:o) Hafva grupper enligt den i punkt. 1 nämnda ordning samma två första namn ehuru i omvänd följd, skola de förenas till en ny grupp. Rösttal inom den nya gruppen är för namn, som tillhör blott en af de förenade grupperna, namnets rösttal i denna äldre grupp och för annat namn summan af namnets rösttal inom de förenade grupperna. Namnen ordnas efter rösttalen inom gruppen på sätt i punkt. 1 sägs.

3:o) Befinnas därefter grupper hafva samma tre första namn, skola dessa grupper förenas till en ny grupp och namnen i denna ordnas efter rösttalen inom gruppen enligt de i punkt. 2 angifna grunder.

4:o) På enahanda sätt fortsättes med förening af grupper och ordnande af namn inom nybildad grupp, till dess valsedlarna blifvit sammanförda i slutgrupper, som ej hafva samma första namn, två första namn, tre första namn, fyra första namn; och så vidare.

Sedan ny grupp bildats genom förening af förutvarande grupper, skall vid fortsatt gruppindelning hänsyn tagas till den nya gruppen, men ej till de i denna ingående äldre grupperna.

Till grupp må ej hänföras flera namn än antalet personer, valet afser.

Sedan alla valsedlarna blifvit, på sätt nu är sagdt, sammanförda i slutgrupper, bestämmes ordningen mellan namnen inom partiet sålunda, att rum i ordningen, ett efter annat, tilldelas den grupp, hvilken för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Rum, som blifvit en grupp tilldeladt, besättes genast så, att i gruppens första rum uppföres gruppens första namn, i gruppens andra rum dess andra namn, i gruppens tredje rum dess tredje namn och så vidare efter samma grund, ändå att namn, som sålunda skall i ordningen uppföras, redan erhållit rum från en eller flera andra grupper.

För hvarje slutgrupp är jämförelsetalet lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig något rum i ordningen tilldeladt. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de gruppen tilldelade ordningsrum, ökadt med 1. Har samma namn erhållit rum från två grupper skall dock, vid beräkning af det antal rum som utdelats, hvartdera rummet anses blott såsom ett halft rum; har namn erhållit rum

från tre grupper, anses hvarje sådant rum såsom ett tredjedels rum; och så vidare efter samma grund.

§ 26.

De platser, som äro att besätta, fördelas mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, hvilket för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Plats, som blifvit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, hvars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

För det fria partiet är jämförelsetalet lika med det största af de i § 25 mom. 2 omförmälda jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad, det näst största af sagda jämförelsetal, då partiet fått sig en plats tilldelad, det därefter största jämförelsetalet, då partiet fått sig två platser tilldelade; och så vidare efter samma grund.

För annat parti är jämförelsetalet lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de partiet tilldelade platser, ökadt med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning af det antal platser som utdelats, hvardera platsen anses blott såsom en half plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses hvarje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet af de namn å partiets valsedlar, hvilka, enligt hvad i § 24 sägs, afse själfva fullmäktigvalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

§ 28.

Mom. 1. Hafva vid valet stadsfullmäktige icke blifvit till föreskrifvet antal utsedda, anställes ofördröjligen nytt val för besättande af den eller de återstående platserna.

Mom. 2. Afgår stadsfullmäktig före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, skall, på fullmäktiges anmälan, magistraten vid offentlig, minst åtta dagar förut kungjord förrättning företaga ny röstsamman-

räkning inom det parti, för hvilket den afgångne blifvit vald. Blef den afgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det parti, från hvilket plats först tilldelats honom. Har han vid sammanräkning, hvarom i § 25 mom. 2 sägs, fått sig tillerkändt rum i ordningen från flera grupper, må vid den nya sammanräkningen ej medtagas andra valsedlar än de som tillhöra den grupp, från hvilken rum i ordningen först tilldelats honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, hvilka upptaga den afgångnes namn för själfva fullmäktigvalet. Valsedel beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde, och detta skall, på sätt i § 25 mom. 2 sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, hvilkas namn förekomma å sedeln. Den, hvars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i § 25 mom. 2 sägs, inträde såsom ledamot i den afgångnes ställe under återstoden af den för honom bestämda tjänstgöringstid.

Afgår jämväl sålunda utsedd ledamot före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya röstsammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, hvilka upptaga den först afgångnes namn för själfva fullmäktigvalet.

Mellan lika rösttal skiljer lotten.

Efter sammanräkningens afslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

Mom. 3. Finnes i fall, som i mom. 2 afses, å där omförmälda valsedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den afgångnes ställe, skall platsen stå obesatt intill utgången af den tid, för hvilken den afgångne blifvit vald.

4:o.

Föreslås, att §§ 10, 11, 12 och 14 i *kungl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm* den 23 maj 1862 såsom dessa §§ lyda, §§ 10 och 12 i lagen den 26 maj 1909 och §§ 11 och 14 i lagen den 4 mars 1910 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 10.

Valet sker med slutna sedlar.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen, hvilka må utgöra högst två utöfver det antal stadsfullmäktige valet afser, skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, i den ordning, i hvilken den väljande anser dem böra vid valet hafva företräde sinsemellan. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet fullmäktige, afse själfva fullmäktigvalet och de öfriga allenast val af efterträdare åt afgången fullmäktig.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ofvan är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal fullmäktige valet afser, vare ändock giltig.

§ 11.

Mom. 1. För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas efter partibeteckning. Valsedlar utan partibeteckning räknas såsom tillhörande ett parti (det fria partiet).

Mom. 2. Inom hvarje parti skall, därest ej alla valsedlar upptaga namnen i samma följd och ordningen dem emellan sålunda är gifven, genom särskilda sammanräkningar, till den utsträckning som för utseendet af stadgadt antal fullmäktige är nödig, bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, hvilka, enligt hvad i § 10 sägs, afse själfva fullmäktigvalet.

Härvid iakttages:

1:o) Först skola valsedlar, som hafva samma första namn, sammanföras till en grupp. Inom hvarje sådan grupp uträknas rösttal för de å valsedlarna upptagna namnen med iakttagande, att valsedels första namn anses hafva erhållit så många röster, som motsvara hela det röstvärde, som finnes å sedeln antecknadt, andra namnet så många, som motsvara hälften af röstvärdet, tredje namnet så många, som motsvara tredjedelen af röstvärdet; och så vidare efter samma grund. För hvart namn sammanräknas de hela röster och delar af röster namnet sålunda erhållit inom gruppen. För denna sammanräkning böra delar af röster uttryckas i hundradelar, så att $^1/_2$ räknas lika med 0.50, $^1/_3$ lika med 0.33, $^2/_3$ lika med 0.67; och så vidare i enlighet med bifogade tabell. Namnen ordnas efter rösttalens storlek, så att det namn, som erhållit högsta rösttalet blir gruppens första namn, det som erhållit näst högsta rösttalet gruppens andra namn; och så vidare efter samma grund.

2:o) Hafva grupper enligt den i punkt. 1 nämnda ordning samma

två första namn ehuru i omvänd följd, skola de förenas till en ny grupp. Rösttal inom den nya gruppen är för namn, som tillhör blott en af de förenade grupperna, namnets rösttal i denna äldre grupp och för annat namn summan af namnets rösttal inom de förenade grupperna. Namnen ordnas efter rösttalen inom gruppen på sätt i punkt. 1 sägs.

3:o) Befinnas därefter grupper hafva samma tre första namn, skola dessa grupper förenas till en ny grupp och namnen i denna ordnas efter rösttalen inom gruppen enligt de i punkt. 2 angifna grunder.

4:o) På enahanda sätt fortsättes med förening af grupper och ordnande af namn inom nybildad grupp, till dess valsedlarna blifvit sammanförda i slutgrupper, som ej hafva samma första namn, två första namn, tre första namn, fyra första namn; och så vidare.

Sedan ny grupp bildats genom förening af förutvarande grupper, skall vid fortsatt gruppindelning hänsyn tagas till den nya gruppen, men ej till de i denna ingående äldre grupperna.

Till grupp må ej hänföras flera namn än antalet personer, valet afser.

Sedan alla valsedlarna blifvit, på sätt nu är sagdt, sammanförda i slutgrupper, bestämmes ordningen mellan namnen inom partiet sålunda, att rum i ordningen, ett efter annat, tilldelas den grupp, hvilken för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Rum, som blifvit en grupp tilldeladt, besättes genast så, att i gruppens första rum uppföres gruppens första namn, i gruppens andra rum dess andra namn, i gruppens tredje rum dess tredje namn och så vidare efter samma grund, ändå att namn, som sålunda skall i ordningen uppföras, redan erhållit rum från en eller flera andra grupper.

För hvarje slutgrupp är jämförelsetalet lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig något rum i ordningen tilldeladt. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de gruppen tilldelade ordningsrum, ökadt med 1. Har samma namn erhållit rum från två grupper skall dock, vid beräkning af det antal rum, som utdelats, hvartdera rummet anses blott såsom ett halft rum; har namn erhållit rum från tre grupper, anses hvarje sådant rum såsom ett tredjedels rum; och så vidare efter samma grund.

§ 12.

De platser, som äro att besätta, fördelas mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, hvilket för

hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Plats, som blifvit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, hvars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

För det fria partiet är jämförelsetalet lika med det största af de i § 11 mom. 2 omförmälda jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad, det näst största af sagda jämförelsetal, då partiet fått sig en plats tilldelad, det därefter största jämförelsetalet, då partiet fått sig två platser tilldelade; och så vidare efter samma grund.

För annat parti är jämförelsetalet lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de partiet tilldelade platser, ökadt med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning af det antal platser som utdelats, hvardera platsen anses blott såsom en half plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses hvarje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet af de namn å partiets valsedlar, hvilka enligt hvad i § 10 sägs, afse själfva fullmäktigvalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

§ 14.

Mom. 1. Hafva vid valet stadsfullmäktige icke blifvit till föreskrifvet antal utsedda, anställes ofördröjligen nytt val för besättande af den eller de återstående platserna.

Mom. 2. Afgår stadsfullmäktig före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, skall, på fullmäktiges anmälan, magistraten vid offentlig, minst åtta dagar förut kungjord förrättning företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för hvilket den afgångne blifvit vald. Blef den afgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det parti, från hvilket plats först tilldelats honom. Har han vid sammanräkning, hvarom i § 11 mom. 2 sägs, fått sig tillerkändt rum i ordnin-

gen från flera grupper, må vid den nya sammanräkningen ej medtagas andra valsedlar än de, som tillhöra den grupp, från hvilken rum i ordningen först tilldelats honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, hvilka upptaga den afgångnes namn för självfva fullmäktigvalet. Valsedel beräknas äga sitt ursprungliga röstvärde, och detta skall, på sätt i § 11 mom. 2 sägs, helt eller delvis tillgodoräknas alla förut ej valda, hvilkas namn förekomma å sedeln. Den, hvars namn är det första i ordningen, denna så bestämd som i § 11 mom. 2 sägs, inträde såsom ledamot i den afgångnes ställe under återstoden af den för honom bestämda tjänstgöringstid.

Afgår jämväl sålunda utsedd ledamot före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya röstsammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, hvilka upptaga den först afgångnes namn för självfva fullmäktigvalet.

Mellan lika rösttal skiljer lotten.

Efter sammanräkningens afslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

Mom. 3. Finnes i fall, som i mom. 2 afses, å där omförmälda valsedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den afgångnes ställe, skall platsen stå obesatt intill utgången af den tid, för hvilken den afgångne blifvit vald.

Med stöd af hvad sålunda från min sida föreslagits har jag ansett, att utskottet — med hvilket jag i öfrigt instämmer — bort särskildt framhålla såsom ett önskemål, att en revision af valmetoden måtte gå i den riktning, som af mig här ofvan föreslagits.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1912.